

פרשת ויקהל

מה בפרשה: סיכום מתומצת של פרשת השבוע

עיקר הפרשה מוקדש לתיאור בניית המשכן וכליו • הציוויים על הקמת המשכן שפורטו בפרשות תרומה ותצווה הקודמות, באים לכלל ביצוע בפרשה זו ובפרשה שלאחריה - פרשת פקודי

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל" - הוא מלמד אותם את כל הדברים אותם לימדו ה' בהר-סיני. תחילה לומדים הם על שמירת השבת ואחר-כך על כל ציווי בניית משכן ה'. החל מהתרומה שנצטוו לתת - "קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו", וכלה בפירוט חוזר של מבנה המשכן וכליו. אחרי לימוד זה - "ויצאו כל עדת בני-ישראל מלפני משה".

"ויבואו כל איש אשר נשאו לבו" - אלו שברשותם החומרים הדרושים לבניית המשכן הזדרזו להביאם, ואפילו הנשים נדבו בלב שלם את תכשיטי הזהב שלהן. המוכשרות שבהן טוו בעצמן את הפרוכות, ונשיאי השבטים תרמו את האבנים היקרות שנדרשו עבור האפוד והחושן של הכהן הגדול.

משה מודיע לבני-ישראל מי נבחר להיות הממונה על המלאכה: בצלאל בן אורי משבט יהודה, שזכה "וימלא אותו רוח א-לקים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה", כאשר לעזרתו הועמד אהליאב בן אחיסמך משבט דן.

העבודה היתה רבה, עד שהאחראים עליה הגיעו יום אחד אל משה והודיעוהו כי מרבים העם להביא אף יתר על הצריך, ואז מצווה משה להעביר קול במחנה שאין עוד צורך בתרומה.

בחלק זה של הפרשה נעשית חזרה על כלי הקודש של המשכן, עליהם סופר בפרטיות בפרשת 'תרומה': על היריעות שכיסו את המשכן; על הקרשים המצופים זהב שהיוו את הקירות, ועל יסודות הכסף שלהם; ארון הקודש שבבנייתו התאמץ במיוחד בצלאל; שולחן הפנים; מנורת הזהב; המזבחות וכיור הכהנים, ולסיום: מידות חצר המשכן.

בואו חשבון

באחת ממדינות אפריקה הגיעו הורים לחידון פומבי של ילדיהם בחשבון. והשאלה הראשונה היתה כמה זה $7+2$?

כל הילדים צעקו במקלה: 10.

ההורים: "תנו להם עוד צ'אנס, תנו להם עוד צ'אנס...."

שוב נשאלה השאלה: כמה זה $6+3$? והילדים ניחשו: 8.

ההורים: "תנו להם עוד צ'אנס, תנו להם עוד צ'אנס...."

"ניסיון אחרון," הכריז המורה המנחה, "כמה זה $4+5$? והילדים עונים יחד: 9.

וההורים צועקים: "תנו להם עוד צ'אנס, תנו להם עוד צ'אנס...."

פרשת ויקהל

פרשיות השבוע שלפנינו ויקהל-פקודי הינן בעצם סיכום כולל של מלאכת המשכן. המעניין הוא שלאורכן של שתי הפרשיות חוזרת התורה בפרטי פרטים על נתונים שנכתבו בפרשיות תרומה-תצווה באריכות רבה וכעת ניתן לסכם בהרבה פחות מילים, וזאת למרות שאין בתורה אות אחת מיותרת. לדעת מפרשים רבים רצתה התורה להטמיע בנו את העובדה שעשייה ללא חשבון וסיכום מדוקדק - אינה עשייה שלמה.

זהו בעצם הבסיס והמקור לכל המושג "חשבון נפש" שעל כל יהודי לערוך בינו לבין בוראו. שכן השאלה היחידה שעליה יצטרך האדם לתת את מלוא חומרת הדין לעתיד לבוא תהיה: כמה התקדמת בעבודת ה' בעזרת הכלים שעמדו לרשותך. שהרי לכל יהודי ניתנו כשרונות ומעלות באופן המיוחד רק לו, אם יערוך את חשבון נפשו כיאות יוכל לדעת כמה ניצל מכוחותיו כהוגן.

מסופר שנכדו של רבי ישראל מאיר הכהן מראדין - המכונה 'החפץ חיים' - פנה אליו בשאלה: "סבא, בן כמה אתה?". חייך החפץ חיים ואמר לו: "אענה לך על שאלה זו בהמשך." לאחר כמה דקות קורא לו הסבא ומושיט לו מעטפה: "זה מתנה מסבא." הנכד המנומס אמר תודה והתכוון לצאת.

"אינך מתכוון לספור כמה כסף קיבלת?", שאל החפץ חיים את נכדו. "סבא, אותי לימדו שמתנה לא סופרים." חייך החפץ חיים ושיבחו: "תשובה נכונה. אכן, מה שמקבלים במתנה לא סופרים. וכיון שחיי של האדם עלי אדמות הינם מתנה משמים - מה לו כי יספרם?"

נכדו של החפץ חיים קיבל תשובה לשאלתו, אבל אנחנו נותרנו עם קושיה. וכי אצל החפץ חיים אין מושג של "חשבון הנפש"? אדם אינו צריך לפקח על שנות חייו לבל יתבזבזו לשווא?

נחלק את חיי האדם לשני מישורים בהכללה גסה - ימים ושנים. אדם אשר מנצל כל יום בחייו להתקדם בעבודת ה' וברוחניות, בתיקון מידותיו ובעזרה לסובב, הרי שבכלל מאתיים מנה ומתוך הסיכום של כל יום תבוא ההתקדמות לידי ביטוי גם בסיכום השנתי.

אולם אדם שבסוף כל שנה יעשה מאזן כללי ולא חשבון פרטי בסופו של כל יום, ייתכן מאוד שהתקדמותו המזערית מרשימה אך ורק משום הזמן הרב שעבר מהחשבון הקודם, אבל בעצם אם נחלק את ההתקדמות של השנה האחרונה לימים - רוב הזמן עבר בבטלה אחת גדולה...

האגדה מספרת על אותו אדם שנקלע לבית הקברות של עיר גדולה, ולהפתעתו הרבה גילה שגילם של הנפטרים בעיר הוא תמוה ביותר. על אחת המצבות נכתב: "פ"נ... שנפטר בן שלוש שנים, הותיר אחריו זרע ברך ה'", ואילו על מצבה סמוכה היה גילו של הנפטר כבן שנה ורבע, ומספר צאצאיו - לפי המצבה - נשק בשעת פטירתו למאה...

רץ מיודענו לרב העיר ושאל אותו: "רבנו, כלום מגיפה פרצה בעיר? מדוע נפטרו אנשים אלו בגיל כה צעיר?! ואיך תיתכן העובדה שילדו בגיל כה פעוט."? ענה לו הרב: "אצלנו בעיר לא כותבים את מספר שנות חייו של הנפטר בפועל, אלא רק את מספר הימים שניצל להתעלות בעבודת ה' ואותן צירפנו לשנים."

פרשת ויקהל

מובן מאליו שהיחיד שיוכל לדעת את התקדמותו האמיתית של כל נברא בעבודה המוטלת עליו - הוא בורא העולם חוקר לב וכליות. אך זאת למדנו מפי חז"ל בהזדמנויות שונות: "יודע צדיק נפש בהמתו, ו"לב יודע מרת נפשו."

אם נאמץ לעצמנו דרך זו של "חשבון הנפש" בצורה יומיומית, ואפילו אם כשלב התחלתי נבחר לעשות זאת רק במצוה אחת או יחסית למידה אחת שעלינו לתקן - הרי שנוכל להתקדם מעלה מעלה בשלבי הסולם הרוחני, ובעיקר נדע היכן אנו עומדים ומה עדיין לא כבשנו. רוב הסיכויים שבכך נחסוך מעצמנו את הצורך לבקש לאחר מאה ועשרים שנות חיים - צ'אנס נוסף...

ערכה של ברכה ותפילה

לאחר שהושלמה מלאכת המשכן נאמר בפרשת פקודי: "וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו. ויברך אותם משה" (פרק מ' פס' מ"ג). מובא במדרש שברכתו של משה לעושי המלאכה היתה: "יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו".

לכאורה הדברים תמוהים, וכי יעלה על הדעת שהשכינה לא תשרה במעשי ידיהם לאחר שעשו כפי שה' ציוה, והרי מצינו בכמה מקומות בתורה הבטחת ה' להשראת שכינתו לאחר השלמת הבניה: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת". "ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי", ועל כולם בסיום ההוראות בפרשת תצוה באה ההכרזה הכללית: "ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלוקים", א"כ, מדוע היה צריך לברך את עושי המלאכה, הרי לפי כל ההבטחות, על השכינה לשכון במשכן מאליה ללא כל ברכה!

המסקנה ההכרחית היא שדברים אינם מתרחשים מעצמם. גם אם עושים בדיוק כצווי ה' וממלאים אחר רצונו ללא דופי וסטיה, אין עדיין ערובה ובטחון שהשכינה תשרה מאליה בצורה אוטומטית. ככל הנראה, יש צורך לבקש מאיש קדוש שיאציל את ברכתו על עושי המלאכה ויתפלל לקיום ההבטחות שניתנו. ואכן, רק לאחר שמשה עשה כך, ניתנו לו ההוראות הסופיות בדבר הקמת המשכן וכשסיים את המלאכה התרחש הדבר: "ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן" (פרק מ' פס' ל"ד).

תופעה מעין זו במישור שבין אדם לאדם מצויה בהורדת בנימין למצרים. כידוע, האשים יוסף את האחים בריגול ודרש מהם כדי להוכיח את חפותם - לאמת את סיפורם ולהוריד מארץ כנען את אחיהם בנימין. יעקב התנגד ואמר: "לא ירד בני עמכם ... וקראהו אסון בדרך אשר תלכו בה והורדתם את שיבתי ביגון שאולה". בגבור הרעב נענה לדרישת "השליט" באמרו: "אם כן, אפוא, זאת עשו, קחו מזמרת הארץ בכליכם והורידו לאיש מנחה, מעט צרי ומעט דבש, נכאת ולוט בטנים ושקדים ... ואת אחיכם קחו וקומו שובו אל האיש. וא-ל ש-ד-י יתן לכם רחמים לפני האיש, ושילח לכם את אחיכם אחר ואת בנימין ואני כאשר שכולתי שכולתי".

על המילים "וא-ל ש-ד-י יתן לכם רחמים לפני האיש" אומר רש"י: "מעתה אינכם חסרים כלום אלא תפילה - הריני מתפלל עליכם".

והדברים תמוהים. הרי יוסף התחייב בפני אחיו שברגע שבנימין ירד למצרים יידע שהם אינם מרגלים וישחרר את שמעון היושב בבית הסוהר, מדוע אפוא נדרש יעקב לתפילה הרי האחים ממלאים אחר כל דרישות השליט. ואף יותר מזה, יעקב שולח ליוסף מנחה נאה ומגוונת הכוללת קשת רחבה של מעדנים ופריטי בושם, כלום חשש יעקב שיוסף לא יעמוד בדיבורו ובהתחייבותו?

פרשת ויקהל

עלינו לומר את אשר אמרנו לעיל: דברים אינם מתרחשים מעצמם. אמנם האחים עמדו בכל הדרישות ומילאו את כל הציפיות ונקטו במקדמי ביטחון, אך ללא תפילה קיים סיכוי ש"המערכת" לא תפעל. משל למנוע חדיש המצוייד בכל החלקים הנדרשים לתפעולו. ללא ניצוץ האש שיבעיר את הדלק, הוא לא יפעל. התפילה היא "ניצוץ האש" המבעיר את המערכת השגרתית, בלעדיה לא יתרחש מאומה והכל עלול להשתבש, לפיכך התפלל יעקב ובקש עליהם רחמי שמים.

במסכת ברכות מספר התלמוד על דיון שהתקיים בלשכתו של דוד: "כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו. אמרו לו: אדוננו המלך, עמך ישראל צריכין פרנסה. אמר להם: לכו והתפרנסו זה מזה. אמרו לו: אין הקומץ משביע את הארי, ואין הבור מתמלא מחוליתו. אמר להם: לכו ופשטו ידיכם בגדוד. מיד יועצים באחיתופל ונמלכין בסנהדרין ושואלים באורים ותומים". אחיתופל שימש "קצין מבצעים" כהסברו של רש"י שידע איזה הדרך ילכו, והאיך יציבו מצב ומשחית וטכסיסי מלחמה. לאחר שיעצו בו, פנו לסנהדרין ליטול מהם רשות כדי שיתפללו עליהם, ורק לאחר מכן שאלו את פי ה' אם יצליחו במלחמה. לכאורה, יש לפנות תחילה אל ה' ולשאל את פיו אם יצליחו ורק לאחר מכן לפנות לאחיתופל שיכין את תכניות ההתקפה ולסנהדרין כדי לקבל את האישור ההלכתי.

אף כאן עלינו לומר את אשר אמרנו לעיל: ללא תפילה - אין תגובת שמים - אין סיכוי שהמערכת המלחמתית תפעל כהלכה ותסתיים בנצחון. לפיכך פונים לאחיתופל לקבל ממנו את תכניות המלחמה ההתקפית. עם מסמך זה פונים אל הסנהדרין כדי לקבל את האישור ההלכתי ובמיוחד כדי שיתפללו על הצלחת התכנית כדברי רש"י, עתה - לאחר שעוררו רחמי שמים - פונים אל ה"אורים ותומים" כדי לדעת אם אמנם יצליחו.

עלינו להתחזק בתפילה ולבקשת רחמי שמים במיוחד בתקופה קשה מבית ומחוץ בה אנו נמצאים ואז נזכה לברכתו של משה ותשרה שכינה במעשה ידינו ויהיה נועם ה' אלוֹקינו עלינו.

כח האחדות

הפרשה מספרת עוד על בניית המשכן והקשר של המשכן אל השבת. מתגלה כאן הכח הנצחי של של האחדות בעם ישראל. הכח שמתקן הכל.

קורות הפרשה

פרשת ויקהל פותחת במילים "ויקהל מֹשֶׁה, אֶת-כָּל-עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל-וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: אֵלֶּה, הַדְּבָרִים, אֲשֶׁר-צִוָּה ה', לַעֲשֹׂת אֵת. שֵׁשֶׁת יָמִים, תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבָּת שְׁבִתוֹן, לַה'; כָּל-הַעֲשֶׂה בוֹ מְלָאכָה, יוֹמָת. לֹא-תַבְעֲרוּ אֵשׁ, בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם, בַּיּוֹם, הַשְּׁבִיעִי". לאחר מכן, משה חוזר בפני העם על ענין התרומה למשכן. בפרשת 'תרומה' השם דיבר אל משה את כל מעשה המשכן וכאן משה חוזר ומדבר אותו אל העם. בהמשך נבין את ההבדל המהותי בין התרומה שנכתבה בפרשת 'תרומה' לבין זו שמוזכרת כאן. כמו כן יש כאן זימון של כל חכם לב, איש ואישה, לבא לעסוק במלאכת המשכן, לתרום מכישרונם. כששומעים בני ישראל את הדברים, הם מזדרזים להביא את התרומות שלהם והפרשה מפרטת מה הביאו "בַּיָּדָה, לָה'". את התרומות לוקחים בצלאל ואהליאב וכל האנשים חכמי הלב ועושים איתם את מלאכת המשכן. בשלב זה, באים האנשים המופקדים על מלאכת המשכן אל משה ומודיעים לו שרבו מדי התרומות. משה מעביר קול במחנה והעם חדל מלהביא תרומות. האמונים על המלאכה עושים את כל אשר ציוה השם לעשות במשכן.

מקום ללא פגם

לפני קיום כל מצוה יהודי מייחד את מעשה המצוה. הוא אומר, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתא - לאחד השכינה הקדושה עם הקב"ה, לחבר שמים וארץ, ז"א ומלכות, והוא אומר, בשם כל ישראל, הנה

פרשת ויקהל

אני בא לקיים מצוה זו, כך כתוב בסידורים. כדי להבין מקצת מהפשר הרוחני של הדברים צריך להבין כמה עניינים.

ראשית, כתוב "אין צדיק בְּאֶרֶץ--אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה-טוֹב, וְלֹא יִחָטָא" (קהלת ז' כ'), וצריך לעיין בדבריו של רבי חיים ויטל זיע"א, תלמידו המובהק של האריז"ל, בספר "שערי קדושה", שם הוא מסביר כיצד 613 המצוות מקושרות לכל אברי וגדי הגוף ואיך בעצם החטא פוגם בגוף עצמו, בנוסף על הפגם בצינורות השפע המעבירים לגוף את שפע חיותו. אין אדם שחי בעולם הזה ולא פוגם. אז איך למשל אדם יבוא להתפלל, לקיים מצוות תפילה, עם אותו הפה שפגם ודיבר לשון הרע? למעשה, מתוך קיצור הדברים האלה אנו מבינים שהאדם היחיד אינו יכול לקיים מצוות כלל כי הפגמים של כולנו גדולים. אלא שכמובן כן ניתנה לנו דרך כיצד לעשות זאת, מפני שהתכלית של העבודה שלנו בעולם הזה היא קיום המצוות. שנית, אומר ה"נועם אלימלך", רבי אלימלך מליז'נסק זיע"א, מגדולי החסידות, כי יש עולם רוחני, היכל בשמים שנקרא 'כל ישראל' ובעולם הזה של כללות ישראל אין מגיע שום חטא ופשע, שום פגם לא מגיע לשם ושם כולם צדיקים (נעם אלימלך, פרשת דברים). כמו שכתוב "וְעַמְּךָ כָּלֵם צְדִיקִים" (ישעיהו ס' כ"א). הנקודה היא, שכאשר "וְעַמְּךָ כָּלֵם", כל הכלל ישראל מאוחדים יחד, אזי כולם צדיקים כי מתחברים לאותו מקום גבוה. אגב 'גבוה' בקבלה, אין משמעותו למעלה בשמים, אלא משמעותו, זך ורוחני יותר. זאת אומרת שכאשר היהודי בא לקיים מצוה הוא מחויב לכלול את עצמו בכלל ישראל, לחבר את עצמו ממקומו הנמוך על הארץ, אל שמי מרומים, אל המקום בו נשמתו נמצאת ללא פגם ביחד עם נשמת כלל ישראל. כך הוא יכול לפעול פה בעולם הזה ולהשרות קדושה גם על האיברים שפגם בהם.

כח האחדות

הדברים קשורים לפרשה שלנו כמובן. למדנו בפרשה הקודמת על חטא העגל וראינו עד לאן הגיע עומק הפגם שנוצר בעקבותיו, איך נפלו בני ישראל מאותה מדרגה גבוהה של מעמד הר סיני, 'כאיש אחד בלב אחד', למקום הנמוך של פירוד ועבודה זרה. כשהשיא של כל הענין היה אולי, כששבת לווי, שלא חטאו בעגל, יצאו להרוג באחיהם החוטאים. בכל אופן, משה רבנו אומר לעם "אַתֶּם חֲטָאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה; וְעַתָּה אֶעֱלֶה אֶל-ה', אוֹלִי אֶכַּפֶּרְךָ בְּעֵד חֲטָאתְכֶם". משה רבנו עולה בפעם השלישית להר סיני לארבעים יום וארבעים לילה ומחפש דרך של תשובה, של תיקון לעם ישראל על מנת להחזיר אותם אל המצב של לפני החטא. לכן אמרו חז"ל, לא חטאו ישראל בעגל, אלא כדי להורות תשובה לרבים.

אומר ה'נתיבות שלום', "הבשורה הטובה שבשר להם משה ברדתו מן ההר, כי הקב"ה נעתר לבקשתו שחטא העגל לא יתייחס אל הכלל ישראל להיות נחשב שהכלל חטא, אלא כחטא של כל יחיד ופרט בפני עצמו, אבל הכלל ישראל נשאר בצדקתו, ומכאן זה נתפייס הקב"ה עם ישראל" (נ"ש ויקהל). זה המשמעות שהפרשה פותחת במילים, "וַיִּקְהַל מֹשֶׁה", מילים שנאמרו מיד ברדתו מן ההר. משה מביא להם את החידוש הזה שיש עולם של כלל ישראל אשר לשם לא הגיע החטא. מה הוא עושה? הוא מקהיל אותם, מחבר אותם, מאחד אותם ובכח האחדות הזאת אפשר להשרות שוב קדושה על עם ישראל.

שוב עולה מהלימוד שלנו עד כמה חשובה האחדות בעם ישראל, חשובה מבחינת הכלל ומבחינת הפרט. כל אחד מאתנו בנפרד אינו יכול לעמוד בפרץ, לעמוד בתלאות העולם הזה, בניסיונות ובעבודה הרוחנית, ללא החיבור לכלל ישראל. המילה 'ויקהל' שווה בגימטריה למילה 'מקוה', להורות שההתקהלות בכלל ישראל יכולה לטהר את היחיד כמו שמקוה מטהר אותו.

אומר הרב שליט"א, המשמעות של 'ויקהל' שצריך לאחד, לכנס, לחבר. תמיד כאשר יש קטרוג על עם ישראל, הפעולה הראשונה זה להיקהל ולעמוד על נפשם. כמו שאמרה אסתר במגילה "לֹךְ כְּנוֹס אֶת-כָּל-הַיְּהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשָׁן" (אסתר ד' ט"ז). ההיקהלות והכינוס מייצרות את הכח הדרוש לטפס חזרה מעלה אל הקדושה.

המשכן והשבת

משה רבנו הקהיל את העם לצורך הקמת המשכן, הסימן המובהק שאכן נסלח ונתכפר עוון העגל והקב"ה

פרשת ויקהל

רוצה לשכון בתוך בני ישראל. אבל לפני שמשה חוזר שוב על כל פרטי עשיית המשכן, הוא פותח את דבריו בציווי על שמירת השבת. קודם כל כדי להזכיר ולומר לבני ישראל שאף על פי שמלאכת המשכן היא קדושה וחביבה כל כך, שלא יחשבו שמותר לחלל שבת בעבורה. גם המשכן וגם השבת הם הכלים הרוחניים להקהיל את עם ישראל ולחבר אותנו עם שורשנו הרוחני. היום, כאשר המשכן נסתר מאתנו ואין לנו בית מקדש, יש לנו את השבת. ננסה לראות ולהבין מקצת, מהכח של השבת, ולעמוד על הקשר העמוק בין המשכן והשבת.

אומר אור החיים הקדוש, כתוב שהעובד עבודה זרה כאילו עבר על כל התורה כולה. עם ישראל עכשיו צריך לתקן את כל תרי"ג המצוות. איך עושים את זה? ע"י השבת, כי אמרו חז"ל שכל השומר שבת כאילו קיים את כל התורה כולה. גם כתוב, "כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו" (מסכת שבת ט"ז). זה הכח המופלא שיש בשבת. כתוב ברמב"ן, "שהשבת היא מקור האהבה שבין קוב"ה וישראל, ובמקום של אהבה אין שום חטא ופשע, שעל כל פשעים תכסה אהבה" (רמב"ן, פרשת פנחס).

ל"ט מלאכות

ממלאכת הקמת המשכן אנו לומדים את כל היסודות של הלכות שבת. לומדים מכאן את ל"ט המלאכות אותן אנו מצווים שלא לעשות בשבת. מה זה מלאכה? מה זה לא מלאכה? אומר הרב שליט"א, זה לא בדיוק לפי ההיגיון. היינו חושבים שאם מישהו עובד בקייטרינג ומגיש כל היום אוכל ועובד קשה, זה נקרא מלאכה. או אם מישהו מחליט דוקא בשבת להעביר את ארון הספרים הכבד שלו מצד אחד של הבית לצד שני, זוהי מלאכה. אבל אם אחד זורק קליפה של אגוז מהחלון של ביתו לרחוב, מרשות היחיד לרשות הרבים, בשבת, אז הוא חייב סקילה על זה? זאת מלאכה? כן! בעשיית פעולה פשוטה זו, הוא עבר על 'לא תעשה' מלאכה בשבת.

התורה היא הקובעת מה זו מלאכה. צריך ללמוד מהתורה. בעשיית המשכן מופיעות כל המלאכות שהתורה הגדירה כמלאכות. לפי זה יודעים איזה מלאכות אסור לעשות. יש אבות מלאכה ויש תולדות מלאכה. האב זה העיקר והתולדה היא מה שדומה לאב. למשל 'קוצר' זה אב מלאכה. 'קוצר' היא אחת המלאכות להכנת לחם הפנים שהיה במשכן. לעומת זאת, 'תולש' זה תולדה. ככלל, כל פעולה שמפסיקה צמיחה זה תחת מלאכת 'קוצר' ומכן יוצאות הרבה הלכות שבת נוספות. שוב, הדבר דורש לימוד עמוק מכולנו. מי שרוצה להתחבר לאור הגדול של שבת חייב להכין את הכלי הדרוש.

הכנה לשבת - מחשבה

כתוב על המלאכות שעשה בצלאל בהכנת המשכן "לַעֲשׂוֹת, בְּכָל-מְלָאכַת מִשְׁכַּנִּי". מסביר הרב שליט"א, השבת גם היא נקראת מלאכת מחשבת. צריך מחשבה בהכנה לשבת. היבט אחד של ההכנה הוא הצד היותר מעשי. למשל, אם אדם רוצה לפצח אגוזים עם אבן בשבת, הוא צריך לחשוב מראש, לפני השבת, על האבן כדי שלא תהיה 'מוקצה' ויוכל להשתמש בה. הוא לא יכול בשבת עצמה לקחת כל אבן מזדמנת ולהפוך אותה לכלי לפיצוח אגוזים. עצם המחשבה שלו על אבן מסוימת לפני שבת, משנה את הסטאטוס שלה מ'מוקצה' למפצח אגוזים. זה כח המחשבה של היהודי. אלא שיש עולם שלם של הלכות, איך להכין את עצמנו והסביבה שלנו, לשבת.

היבט נוסף בעניין הכנה לשבת במחשבה, שצריך לחבר את כל מעשינו בששת ימי החול, לשבת. חז"ל אמרו, "מי שטרח בערב שבת - יאכל בשבת. מי שלא טרח בערב שבת - מהיכן יאכל בשבת" (מסכת ע"ז א'). צריך הכנה לשבת עוד מיום ראשון. לכן קוראים לימות השבוע, אחד בשבת, שני בשבת... מזכירים את השבת בשמות הימים. המודעות והמחשבה שלנו בכל מעשינו בימות החול צריכות להיות מחוברות לשבת.

השבת במדבר

פרשת ויקהל

במדבר, גם במשך כל השבוע עם ישראל היה במצב שמימי, לחם שיורד מן השמיים, באר שנוסעת אחריהם, ענני כבוד, גילוי השכינה ועיסוק רק בדברי קודש. בפרט כשעסקו בבניית המשכן, זה היה ממש מעשה בראשית, מעשה מרכבה. מתוך ששת הימים שכל הריכוז היה במרכז הקדושה של המשכן, נכנסו לקדושה של שבת - אין לשער איזה שבת זאת היתה!

אומר הרב שליט"א, יש כלל שכל דבר שהיה קיים בעולם, הוא קיים לעולמי עד, ותלוי במעשיהם של בני אדם וכוונתם, כך יכולתם להתקשר לאותו המקום. כמו מה שדברנו על ההתקשרות לאותו מקום רוחני שנקרא 'כל ישראל'. אם מישו רוצה להתקשר למה שהיה במעמד הר סיני, הוא יכול להתקשר למעמד הר סיני. בכל שבת יש את אותו הניצוץ שהיה בשבת המיוחדת שהיתה בזמן עשיית המשכן, וניתן בכל שבת להתחבר לקדושת השבת ההיא.

הנשמה בשבת

יש שלושה דברים שקשורים זה בזה - קב"ה, אורייתא וישראל. יש חמש מדרגות לנשמה, אך לצורך ענייננו נדבר על השלוש הנמוכות יותר - נפש, רוח, נשמה. הרבי מרז'ין אומר שהנשמה זה בבחינת הקב"ה - בגלל שהנשמה זה חלק אלוך ממעל, הנפש זה בבחינת האדם הישראלי, והרוח זה בבחינת התורה. הרוח של התורה מקשרת בין הנשמה לנפש, בין הקב"ה לישראל. אומר הרב שליט"א, מי שרוצה להתחבר לבורא עולם חייב לעשות זאת באמצעות החוליה המקשרת - דרך התורה הקדושה. זה לא מספיק, כמו שחושבים רבים בדור, רק הבורא ואני. זה כמו שולחן עם שתי רגליים. חייבת להיות רגל שלישית - החוליה המקשרת - התורה.

בשבת זוהי ההתגלות השלמה של הנשמה - זה נקרא נשמה יתירה. בימות החול יש לנו רק חלק קטן של הנשמה. בשבת זאת תוספת שהיא העיקר של הנשמה. אבל אפשר להנות מהנשמה גם בימות החול כאשר מחברים אותה לנשמת השבת. מה שאמרנו קודם, המודעות שלנו בימות החול צריכה להיות מודעות של הכנה לשבת, של חיבור כל ענייני החול אל השבת.

כלים לאור

כל העיסוק שלנו בעבודה הרוחנית זה בהכנת כלים לנשמה הכללית של עם ישראל, כדי שנזכה למאור שלה. בבניית המשכן, בתרומה למשכן, מגלים את כל הנשמות. כל אחד הביא את תרומתו, את החלק המיוחד שלו.

עם ישראל אמנם היו נשמות גבוהות מאוד, אבל כשיצאו ממצרים היו עטופים בהרבה קליפות, עד כדי כך שאי אפשר היה להכיר בהבדל ביניהם לבין המצרים, "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה". כשיצאו ממצרים התחילו להתגלות הנשמות שלהם, אבל זה אורות בלי כלים. לא היה להם את הכלים המתאימים בשביל לקבל אורות כאלה גדולים. לכן, מסביר הרב שליט"א, מיד אחרי קבלת התורה, עשו את העגל. הערב רב אמרו, אין לכם כלים, בואו נעשה לכם כלים. יש מקצת הגיון במעשה העגל, לא שח"ו אנו מצדיקים את זה, אבל העניין דורש התבוננות.

הקב"ה ברא את העולם כדי להיטיב לנבראיו, לתת להם שפע גדול, שפע רוחני. יש כלל - "השפע שופע כשהוא משפיע". השפע נעצר כאשר האדם עוצר את זה לעצמו. נדמה לו שיש לו שפע... נהיה מיליונר... מולטי מיליונר... אבל, זה נעצר - אין בזה שום תענוג. אין בזה שפע. שפע זה לא נקרא שיש לי הרבה זהב. הגמרא קוראת לזה עכבר ששוכב על זהב, הולך לנוח על דינרים. זה אותו הדבר בשבילו כמו לשכב על אבנים. יש אנשים כאלה - יש להם הכל אבל הם לא נהנים משום דבר ואף אחד לא נהנה מהם. זה הכל רק דמיון.

הקב"ה רוצה שיהיה תענוג גדול, לכן צריך רצון לקבל את השפע, זה הכלי. אדם נהנה מאכילה כשיש לו כלי, כשיש לו תאבון. הוא אוכל לפי התאבון. הכלי של הקבלה זה הרצון לקבל. כפי שמסביר 'בעל הסולם' ב'הקדמה לספר הזוהר', כל התוכן של הבריאה, כל התוכן של הנברא שהוא יש מאין, זה הרצון לקבל שלו. על זה כל העבודה. הקב"ה ברא יגיעה בעולם, צריך לעבוד. עבודת השם זה איפה שיש יגיעה.

פרשת ויקהל

היגיעה העיקרית של האדם זה לא הזיעה שהוא מזיע, אלא זה ההליכה נגד הטבע שלו - הוא רוצה לקבל והוא צריך להפוך את זה להשפעה. הדבר קשה עוד יותר קשה כאשר הוא לא יכול לפרוש מקבלה. למשל, הכוהנים בבית המקדש היו אוכלים בשר, זה היה עיקר האכילה שלהם. הקורבנות היו הבשר הכי משובח. העבודה של הכוהנים היתה לא להנות מזה, אלא לאכול את זה בגלל שזה מצוה וזה עושה נחת רוח ליוצרנו.

אורות בלי כלים

מסביר הרב שליט"א, בחטא העגל הערב רב אמרו, יש לכם אורות בלי כלים. יצאתם ממצרים, פתאום הקב"ה נתן לכם אור גדול ואתם לא מוכנים. לא עברתם שום הכשרה לכך. לכן כשאתם שומעים את 'אנכי השם אלוקיך' במעמד הר סיני, הנשמה שלכם יוצאת. אין לכם כלים להחזיק את הנשמה. הכלים זה הגשמיות, מה שיותר גשמי זה כלי יותר גדול לקבל שפע רוחני. אתם תעבדו את העגל, תהיה לכם יגיעה. עבודה זרה גם נקראת עמל. יהיה לכם יצרים גדולים, אגואיזם גדול ואחרי כן תתגברו על זה ויהיה לכם כלים לעבודת השם.

אבל הכלל הוא שלא האדם מחליט מה טוב ומה לא טוב בשבילו. חז"ל אמרו על הפסוק, "אָדָם וְבִהְמָה תִּשְׁמָע" (תהילים ל"ו ז'), אלו אנשים שהם מלאים בדעת כבני אדם ושמים את עצמם כבהמה לעבודת השם. האדם החכם, מבין ויש לו דעה, אבל כשהוא בא לעבוד את השם, הוא עוזב את הכל בצד, הוא עושה את עצמו כמו בהמה ואומר אני הולך בצמוד לציווי השם. אני לא עושה מה שאני רוצה לעשות, מה שהשכל שלי מבין - לא אני הוא העושה, הקב"ה עושה את הכל, ואני כמו בהמה שמובילים אותי. צריך ללמוד איך לעבוד נכון.

ישנה תופעה לא פשוטה בדור שלנו. אנשים רוצים רק אורות, בלי כלים. זה בדיוק מה שבלעם הרשע רצה. הוא אמר "תַּמֹּת בְּפִשִּׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל, וְתִהְיֶי אֲסָרִיתִי כְּמֹהוּ" (במדבר כ"ג י'). מצד אחד, הוא רצה להמשיך את עולם התאוות השפל שלו, להיות עם האתון, לעבוד עבודה זרה, כשפים וקללות, ומצד שני הוא רצה עולם הבא כמו של ישראל. הוא רצה להמשיך להנות מהכלים הפגומים של עולם הטומאה ולזכות בעבורם באורות הגדולים של הקדושה. זה פשוט לא עובד! זאת החוקיות של הבריאה. אם אני רוצה להמשיך לקבל את האור, המילוי, השמחה, אני מחויב לפעול בהתאם לחוקים ולהכין את הכלים המתאימים לכך.

תלמידו של הבעש"ט

ידוע הסיפור על רבי דוד ממיקלב, תלמיד מסור של הבעל שם טוב. הבעש"ט היה זקוק ליין להבדלה. התלמיד רצה שזה יהיה יין משובח. הם היו ברוסיה ובהונגריה היה יין שכזה. הוא טרח ונסע למקום שבו בוצרים את הענבים המשובחים. הוא פיקח על כל שלב, לא עצם עין. סגר את זה הרמטית ונסע בחזרה. כשהגיע, נכנס בשמחה אל הבעש"ט והודיע שהביא לו יין כשר ומהודר. הבעש"ט יצא איתו לקבל את פני ה"אורח". בדיוק עבר שם גוי אחד, מהמפקחים של הממשלה המקומית ושאל מה יש להם פה. הוא רצה לבדוק, הכניס את היד, הרים את היין... ויותר אי-אפשר היה לשתות את היין (הלכה - אם גוי נוגע ביין לא מבושל היין הופך ליין נסך ואסור בשתייה).

התלמיד התחיל לבכות - כמה אני טרחתי, מה חטאתי? מה היה חסר שנגרם לי כזה מפח נפש? אמר לו הבעש"ט, אתה כל הזמן התפללת שהעבודה שלך תהיה עבודה, שהשמירה שלך תהיה שמירה ואתה שמרת... ואתה עשית... אני העושה, אני ואני. במקום להגיד בפשטות - הקב"ה תעשה שהיין הזה יהיה מהודר ולא יהיה שום פגם. צריך להבין שהכל רק מהקב"ה, הוא עושה הכל. אומר הרב שליט"א, אמנם צריך לעבוד עם השכל בחיים, לא להיות טיפש. אבל כשמגיעים עם החכמה למעשה, צריך לעבוד רק כי זה ציווי השם. הרבה חכמים נכשלו כי עבדו עם החכמה שלהם עד הסוף. אפילו בתפילה אנחנו אומרים 'השם שפתי תפתח'. אתה אפילו תפתח לי את השפתיים.

פרשת ויקהל

הטעות של הערב רב

זו היתה הטעות של הערב רב ואלו שהלכו אחריהם, לחשוב שהם יכולים לעשות כלים. עם ישראל אמרו 'נעשה ונשמע'. הקב"ה אמר 'ויקחו לי תרומה'. לי תרומה, הכל לי, אז תקבלו את הכלים הנכונים. הכלים האמיתיים הם כלים של השפעה, כלים של אדם העסוק בנתינה לזולת, כשהנתינה הגבוהה ביותר היא עשיית נחת רוח לבורא, עשיה לשמה, לשם שמים. בפרשה הזאת מקבלים את הכלים איך לעבוד את השם. יש אורות גדולים שקיבלו ביציאת מצרים, יש אורות גדולים שקיבלו במעמד הר סיני, עכשיו צריך לעשות כלים בכדי לקבל את האורות האלה.

זה כניסת הנשמות של כלל ישראל, להשכין כל נשמה במקומה. הרי כל יהודי הוא משכן, "ועשו לי מקדש; וישכןתי, בתוכם", בתוך כל אחד ואחד. צריך כל אחד להיות מוכן, אבל אין כח ביד אדם אחד לעשות את המלאכה, רק אם הוא כולל את עצמו בתוך כלל ישראל. לכן המלאכה של עשיית הכלים זה שכל אחד מביא את החלק שלו וזה מצטרף לעשיית המשכן. כך גם היום, כל אחד צריך לבדוק איפה התרומה שלו, מה הוא עושה למען כלל ישראל. איך הוא מחבר את החלק שלו לשלם. כיצד הוא מכין את הכלי שלו להשראת הנשמה.

דעת ובלבול הדעת

לפני סיום, יש לנו עוד חשבון קטן עם הערב רב. כתוב "ויקהל משה, את-כל-עדת בני ישראל". 'עדת' זה אותיות 'דעת'. ידוע שעיקר ענין הגלות, עיקר המצב של החטא, הוא הסתלקות הדעת. כמו שכתוב "גלה עמי, מבלי-דעת" (ישעיהו ה' י"ג) וסוד הגאולה הוא "מלאה הארץ, דעה את-ה', במים, לים מכסים" (ישעיהו י"א ט'), בסוד התפשטות הדעת.

כתוב בתהילים על חטא העגל, "וימירו את-קבוצם; בתבנית שור, אכל עשב" (תהילים ק"ו כ'), לרמז שבחטא עם ישראל נפלו לגמרי ממידת הדעת ונהיו כעגל וכשור אוכל עשב. לכן משה רבנו אומר, "את-כל-עדת בני ישראל", להורות שבמעשה ההתקלה הוא משיב להם את הדעת שאבדה מהם. כבר אמרנו בפרשות הקודמות שמשה רבנו הוא בבחינת דעת ולכן הוא זה שיכול לעשות את זה. כתוב על כל מי שעסק בעבודת המשכן שהשם מילא אותו ב"רוח אלקים, בסקמה ובתבונה ובדעת". המשכן הוא המקור להשפעת הדעת לכלל ישראל, שם המקור לשפע של הכל. לכן גם המשכן הוא העדות לכך שנתכפר חטא העגל.

אבל מי גרם לאובדן הדעת הקשה הזה? הערב רב. כתוב אצל האר"י הקדוש בענין בלק ובלעם, שב' האותיות הראשונות של בלק ובלעם הן בלבול. זאת אומרת שקליפת בלק ובלעם היא שהכניסה את בלבול הדעת בישראל. אומר ה'נתיבות שלום', "מקור הקדושה הוא בהירות הדעת ומקור הטומאה הוא בלבול הדעת" (נ"ש פרשת ויקהל).

לכן גם החזרה פעמיים על כל פרטי עשיית המשכן. בפעם הראשונה, בתרומה למשכן כתוב, "דבר אל-בני ישראל, ויקחו-לי תרומה: מאת כל-איש אשר ידבנו לבו, תקחו את-תרומתי". 'מאת כל איש', גם בני ישראל וגם הערב רב שנלווה אליהם. ואילו בפעם השניה כתוב, "ויקהל משה, את-כל-עדת בני ישראל... קחו מאתכם תרומה", רק בני ישראל יתנו תרומה עכשיו. אחרי מעשה העגל, מי שנותן את התרומה למשכן זה רק עדת בני ישראל, ללא הערב רב.

אנו לומדים שצריך לבדוק את מעשנו ולראות האם נעשו בדעת נקיה, ללא המעורבות של קליפת הערב רב שבתוכנו. כל אחד מאתנו חייב לזכר את דעתו מהשפעות חיצוניות ולראות שכל מעשיו יהיו נקיים ולשם שמים. כך אפשר להקים את המשכן ולהקהיל את כל הכוחות הטובים ששוכנים בתוכנו.

הפרשה מוקדשת לרפואת גבריאל יהונתן בן איבון, ניר בן צילה, דנה בת רותי, איילין שילה בת מרגרט, יהודית בת זושי, ענת בת זושי בתוך שאר חולי עמו ישראל

השעור מוקדש לעילוי נשמת גילה בת רחל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה

פרשת ויקהל

"מודעות" - מרכז רוחני לקבלה
רח' אחווה 24, תל אביב
03-5100587

הקוף, התור והשבת

"למה התור הזה לא זז?"

מה מונע מהאדישים שבהתחלה להתקדם?

"רטנו אנשים שעמדו בסוף התור הארוך. ברוסיה שלפני נפילת מסך הברזל תורים ארוכים היו עניין שבשגרה, על כל דבר פעוט הוצרכו אנשים להמתין לתורם, והתורים הללו היו בהחלט לא קצרים. הלצה רווחה בזמנו, שאחד האנשים התכופף בכדי לקשור את שרוך נעלו, מאחוריו נעמד אדם שחשב שכאן יש תור לחלוקה כלשהי, וכך נוצרה הסיטואציה בה פתחנו. לאחר דקות ארוכות של תסיסה בסוף התור, החליט אדם מעשי להתקדם לראש התור ולשאול למה מחכים (בישראל שואלים: מה מחלקים...)? העומד בראש התור משך בכתפיו: "עמדתי לרגע ולפתע נהיה תור". "אז מדוע אינך הולך?" תמה השואל, והראשון תמה על עצם השאלה: "ללכת? עד שנהייתי ראשון בתור...!"

שבת. אחת המצוות העיקריות והבסיסיות ביותר בתורתנו, שחז"ל הפליגו רבות במעלת השומר אותה. מיד עם תחילת הפרשה מלמדת התורה "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת-שבתון לה." התורה אינה כותבת כאן ששבת הוא יום קדוש, אלא "יהיה לכם קודש".

במה מתבטאת קדושה זו?

עוד צריכים להבין: ל"ט מלאכות חולין נאסרו בעשייה בשבת, שלושים ותשע פעולות יסוד המכילות בתוכן את הבסיס לקיום האדם בעולם, ביניהן: חרישה, זריעה, אריגה, אפייה, בנייה וסתירה ועוד. מדוע בעצם צריכים אנו לשבות מעשייה פעלתנית? מה רע בבישול ארוחה טובה ביום השבת, או הזדמנות מצוינת לבנות פרגולה בחצר?

יודעים מה? לשלוח הודעת טקסט. מה הבעיה...? אי שם ביערות, נמצא קוף קטן המהווה אתגר לציידים. קוף זה, זריז ומהיר משאר הקופים, קשה ללכוד אותו בצייד רגיל כשאר החיות, אך דווקא בשל נדירותו הוא מבוקש מאוד. והנה, גילו הציידים דבר מעניין מאוד, קוף זה מוכן לעשות הכל, אבל ה-כ-ל, בכדי לאכול מנת אורז מבושלת... לא ברור כיצד טעם הקופיף אורז לראשונה (אלא אם כן יתברר שהוא נולד בפרס...),

אך עובדה זו עמדה לצידם של החפצים בו. מכאן והלאה הם החלו לחשוב כיצד לרתום נתון זה לטובתם והתברר להם דבר נוסף מדהים: הם הכינו אורז חם מדיף ריח מגרה, הכניסוהו בכלי שאותו קיבעו לאדמה, למעלה פתחו בו חור צר במיוחד, המתוכנן בצורה כזו שרק כף ידו של הקופיף תוכל להיכנס, ואך ורק במצב שהיא פתוחה. הניחו הציידים את מוקש האורז בסביבת גידולו של הקוף והמתינו. שבת קודש "לנו?"

העבודה - משחררת או כובלת? הקוף שהריח את המאכל האהוב עליו ביותר לא המתין שנייה נוספת, דילג וקיפץ ותוך שניות הגיע למתקן המיוחד. את כף ידו תחב לתוך החור שגילה, קפץ את כף ידו כשבתוכה אורז חם מלוא החופן, וניסה להוציא את היד. אבל אז גילה שהדבר בלתי אפשרי... היד

פרשת ויקהל

הקפוצה כבר לא יכלה לצאת מהחור הצר.

הציידים התקרבו מאחור בלאט, פחדו שמא הקוף יברח מידם, אבל הקוף לא חשב לרגע להתייאש ולעזוב. עד שהוא הגיע לאורז...?! משך את ידו בכח, ניסה לנתק את המתקן או לכל הפחות את המכסה, ומאומה לא עזר.

הציידים במרחק נגיעה ממנו, והקוף מיילל נואשות, אבל את האורז אינו עוזב! וכך, כשכף ידו הקמוצה מלאה בתענוג החביב עליו, נלכד הקוף כשתאוותו בידו ואינו נהנה ממנה מאומה.

שמירת שבת, מבארים חז"ל, נועדה למטרה אחת ויחידה: להעניק מנוחה מושלמת לנשמתנו מטרדות החולין וחיי היום יום. משום כך, כלל פעולות החולין שמבטאות את היצירה, העשייה, המירוץ אחר ההספקים וניצול הזמן, כל אלו פוגעים ביכולת לחוש מנוחה אמיתית מטרדות הזמן ושחרור איכותי מכבלי העבודה ל-24 שעות בכדי לצבור כוחות נפש להמשך החיים.

אשר על כן, אסרה התורה כל פעולה ומלאכה שתפקידם ליצור ולעשות דבר חדש, משום שעשייה כזו שיש בה משום חיבור לעשייה של כל ימות החול, מונעת מהאדם את מנוחת הנפש והשלווה לה הוא זקוק לצורך אגירת כח נפשי. קידוש יום השבת נועד אפוא עבורנו.

קודש היא **"לכם"** שבת המלכה.

אדם היכול לשלוט על עצמו ולא להיות משועבד לעסקי החולין, מרוויח שלא יהיה מצב הכובל אותו להרגלים המזיקים לו, אך אינו יכול לעזובם. כמו הקוף שאוחז באורז ומסרב לעזוב. עשיית מלאכה בשבת בטענה שבכך מנצלים זמן 'מיותר', כמוה כעומד ראשון בתור ארוך בו אין מחלקים מאומה...

ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה (ל"ה, כ)

נשאלת השאלה:

בני ישראל יצאו קודם שנתן להם משה רבנו רשות לצאת. וקשה, הרי למדנו שאין רשות לתלמיד לצאת מרבו, אלא רק לאחר שרבו ייתן לו רשות !?

עונה ה'אור החיים' שלושה תירוצים :

תירוצ ראשון:

בני ישראל הבינו את דברי משה "קחו מאתכם תרומה", כאילו נתן להם רשות ללכת, ורק כאשר ראו שממשיך לדבר אליהם, הבינו שהם צריכים עוד לעמוד.

תירוצ שני:

מגודל אהבת בני ישראל את המצווה, מיהרו ולא חיכו לקבל רשות ממשה ללכת.

תירוצ שלישי:

בני ישראל הקדימו ומיהרו, כי חששו שמשה רבנו, שהיה עשיר, ייתן את הכול משלו.

פרשת ויקהל

איך מתגברים על כעס גם שראוי לכעוס? לאחר חטא העגל מבקש משה באריכות את הקב"ה לסלוח, ומענה הקב"ה "פני ילכו והניחותי לך", צריך פשוט להמתין, לשתוק.

איך זוכים לסיעתא דשמיא? אומר דוד המלך "עזרנו ומגינינו הוא כי בו ישמח ליבנו", כאשר השמחה היא בה' זוכים לסיעתא דשמיא. (הרב י.ק.)

"אם תשיב משבת רגליך" (ישעיה, נח, יג) יהודי צריך להשתדל שעבודת ה' שלו לא תהיה שגרה - כמצוות אנשים מלומדה, אלא "כל יום יהיו בעינך כחדשים" (הרבי מקוצק)

אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות; ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי (לה,א)

אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות; ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי

יש לעיין, הרי רוב מצוות השבת הן מצוות לא תעשה, ואם כן מדוע התורה אומרת "אשר צווה ה' לעשות"? לכאורה התורה היתה צריכה לכתוב "אשר צוה ה' לא לעשות", או בדומה לזה?

עוד יש לעיין מדוע התורה מצווה ש"ששת ימים תעשה מלאכה", וכי חייבים לעבוד בכל ששת ימי השבוע כדי לקיים את מצוות השבת? (ועיין רש"י על אתר מה שתירץ).

ונראה לתרץ לפי הגמרא בקידושין לט'; שם נאמר שאם ישב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצווה. מפרשת שם הגמרא שהכוונה היא שאם בא לפניו דבר עבירה והתגבר על יצרו ולא עשה אותה, אזי נותנין לו שכר כאילו עשה מצווה. על דרך זו אומרת הגמרא במסכת יומא (פו:) שהדרך לדעת אם החוטא חזר בתשובה שלימה היא שאם הגיעה לפניו אפשרות לעבור את אותה העבירה ולא עבר עליה, אזי אנו רואים שחזר בתשובה. ודאי שכל האמור הוא דווקא כשהיתה לו תאוה לעבור והתגבר.

על פי הנ"ל אפשר להסביר גם את הפסוק בפרשתינו. מי שעובד כל ימי השבוע ויש לו רצון להמשיך לעבוד גם ביום השביעי - בין אם הסיבה היא כלכלית ובין אם מסיבה אחרת, אזי כשהוא מתגבר על יצרו ולא עובד ביום השביעי נחשבת לו שביתה זו כמצווה בפני עצמה. לכן אמרת התורה "אשר צוה ה' לעשות" - ששביתה בעלי מלאכה בשבת היא העשיה הרוחנית הגדולה ביותר. כמו כן, שביתה בשבת מקבלת את מלא עוצמתה כאשר היא נעשית ב"שב ואל תעשה" - הרי פשוט שאדם שאינו עמל במשך השבוע אין לו קושי להמשיך בכך גם בשבת, וזו כוונת התורה באמרה "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי תשבות"...

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל... ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש (לה,א-ב)

מובא בילקוט שמעוני פרשת ויקהל רמז תח: "ויקהל משה, רבותינו בעלי אגדה אומרים, מתחלת התורה ועד סופה אין בה פרשה שנאמר בראשה ויקהל אלא זאת בלבד. אמר הקב"ה, עשה לך קהלות גדולות ודרש לפניהם ברבים הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהלות בכל שבת ושבת,

פרשת ויקהל

ולכנס בבתי מדרשות ללמד ולהורות לישראל דברי תורה, אסור והתר, כדישיהאשמי הגדול מתקלס בין בני".

ה"חתם סופר" מביא את דברי המדרש, שבשעה שהחכם יושב ודורש, והעם שומעים, מוחל הקב"ה עוונותיהם של ישראל. ומדקדק ה"חתם סופר", כיצד יתכן שמחמת מצוה כה קלה של שמיעת דרשה בבית הכנסת מוחל הקב"ה על כל עוונותיהם של ישראל! עוד דקדק ה"חתם סופר" בלשון המדרש 'והעם שומעים', וכייתכן שהחכם ידרשו שהעם לא ישמעו?

ובאר: המדרש מדבר כאן על פשוטי העם, בליל שבת קוראים הם את כל המודעות בלוח, ובין המודעות הם מבח ינים במודעה: '...בשעה פלונית ידרוש חכם פלוני בהלכה ובאגדה'. כעת עושים הסחשבו: מהאגדה ודאי נהנה, אך מה לעשות, לפני האגדה יש קצת הלכה... נו, ביחא, נשב קצת, נשמע איך שזה אומר כך וזה אומר כך, אחר כך ודאינהנה מהאגדה.

על כך שהם יושבים ושומעים בסבלנות את דברי החכם, למרות חסר הבנתם בהם, ודאי מגיעה להם מחילת עוונות.

לכן, ודאי חשוב מאד שלא נעביר חלילה את השבת בין כר וכסת, אלא נלך לבית הכנסת ונשמע את הדרשן, אפילו אמלאנבין, מחילתעוונות ודאיישכאן.

ומוסיף על כך ה'תפוחי חיים': 'ויקהל' הם ראשי תבות - 'וביום השביעי יהיה לכם קדש', מדוע? מפני שעל ידי ה'ויקהל' - על ידי שבאים אנשים לשמוע את הדרשה, 'יהיה לכם קדש' - על ידי כך הופכת השבת ל'קדש'.

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' (לה,ב)

בתלמוד ירושלמי (מסכת שבת פרק ט"ו) מובאים דבריו של רבי ברכיה בשם רבי חייא בר בא, שאמר: לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהן בדברי תורה!

ובמשנה ברורה (סימן ר"צ ס"ק ז') הרחיב וביאר שלא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא כדי לעסוק בהם בתורה מפני שבכל ימות החול טרודים האנשים במלאכתם ואין להם פנאי לעסוק בה כראוי, לפיכך - כותב ה"משנה ברורה" - אסור לאדם לפנות עצמו מדברי תורה ולקבוע סעודתו בשעה שדורשין בבית המדרש דברי תורה ברבים, אלא יקדים את סעודתו או יאחר אותה.

ומכאן - מסיים ה"משנה ברורה, את דבריו - תוכחה לאותם אנשים שמטיילים בעת ההיא בשוקים וברחובות...&כי אפילו סעודת שבת שהיא מצוה אסורה אז מפני ביטול תורה, וכל שכן שאסור לטייל ולהרבות אז בשיחה בטלה!

משל נפלא על כך אמר החכם רבי שלמה ששון:

סבל אחד היה עמל קשה מאד לפרנסתו. בסופו של יום היה שב אל ביתו תשוש, עייף ויגע.

יום אחד בהיותו בדרכו לשוב אל ביתו ראה התקהלות גדולה בפתחו של אולם מרכזי שבעיר. מה הדבר?

פרשת ויקהל

התעניין הסבל - מפני מה נדחקים כאן אנשים כה רבים?

מרצה ידוע הגיע לעיר - ענה לו אחד האנשים - פיו מפיק מרגליות והכל משחרים לשמוע את מוצא פיו. כדאי מאוד גם לך להכנס לשמוע את דבריו - ממש נופת צופים!

עמד הסבל בתור וכאשר הגיע תורו נכנס לאולם ותפס את מקומו בכסא מרופד ונוח.

כעבור דקות מספר עלה המרצה אל הבמה והחל לרתק את שומעיו בהרצאתו.

הסבל, שעיף היה מעמל יומו לא יכל להחזיק מעמד ועד מהרה נעצמו שמורות עיניו ושקע בשינה עמוקה...

קול מחיאות כפיים סוערות עוררו אותו משנתו.

היה נפלא - אמר לו שכנו שישב כסא לידו - האין זאת?

נפלא... - מלמל האיש הכסא היה נוח וגם החימום פעל כיאות...

האם לשם כך באת לכאן? - התפלא שכנו - רק כדי לשבת על כסא ולהתחמם מעט...?!

כן הוא גם הנמשל - אמר רבי שלמה - הקדוש ברוך הוא נתן לנו מתנה יקרה מבית גנזיו ושבת שמה, כדי שנוכל לעסוק בתורה ולהגיע ביום זה למעלות נשגבות. אדם שמכלה את יום השבת בשינה ובשיחה בטילה הרי הוא ממש כאותו סבל...

וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' (לה,ב)

נוהג היה ה"חפץ חיים", בבואו בליל שבת לביתו מבית הכנסת בלוויית אורחים שהביא לסעודת שבת, לא היה מזמר פזמון "שלום עליכם מלאכי השרת", אלא היה מקדש מיד ואת הפזמון היה מזמר בתוך הסעודה.

פעם אחת התארח בבית ה"חפץ חיים" הגאון הצדיק רבי יהודה ליב חסמן, רבה של העיר שטוצין, ולימים משגיח בישיבת "כנסת ישראל" בחברון ובירושלים.

כאשר ראה האורח את מנהגו זה של ה"חפץ חיים" תמה לפשר הדבר ושאל: יאמר לנו רבינו, והרי שני מלאכים מלווים אותנו כעת, האם אין זה ראוי שנאמר להם "שלום עליכם"?

אכן - נענה השיב ה"חפץ חיים" - אלא שנצטוינו במצוות הכנסת אורחים, האורח מן הסתם רעב הוא וקשה לו להמתין עד שאסיים את זמירותי, ואילו המלאכים אינם זקוקים לאכילה ואינם סובלים צער רעב, יכולים הם איפוא להמתין עד שהאורח ישיב את ליבו...

כל העושה בו מלאכה יומת (לה,ב)

בעיר ברעזאן, עירו של הגאון רבי שלמה שבדרון, המהרש"ם, נפרצו חומות השבת.

הדבר אירע על ידי ספרים שפתחו את מספרותיהם גם בעיצומו של יום השבת וזאת כדי לספק את רצונם

פרשת ויקהל

של גויי העיר להסתפר דווקא ביום זה.

הזמין המהרש"ם אל ביתו את כל הספרים פורצי הגדר ודיבר על ליבם שייאוו לסגור את חנויותיהם ביום השבת, ואף דרש מהם לחתום בכתב ידם על שטר התחייבות שאכן כך יעשו.

הסכימו הספרים לדרישתו של הרב אולם בתנאי שכולם כאחד יחתמו על השטר, שהרי אחרת, אם ייסגרו כולם את חנויותיהם ואחדים יפתחו, הרי שאותם יחידים יזכו בכל הלקוחות.

לבסוף הסכימו כולם לחתום חוץ מאחד שנותר עומד במריו.

דע לך - נזף בו המהרש"ם - הרבה דרכים למקום, ואם לא תאות & להפסיק בחילול השבת לבסוף תיאלץ לסגור את חנותך גם בימות החול...! אדם זה היה קשה עורף ולא האזין לדברי הרב. מחמת סירובו לחתום - לא חתם איש.

כאשר יצאו הנאספים מביתו של הרב ועברו מרחק מה, התמוטט לפתע עץ גדול היישר על אותו מרדן מחלל שבת...

כאשר ראו כולם כי כן מיהרו ושבּו אל ביתו של הרב, שם חתמו על השטר המחייב אותם לשמור שבת.

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה' (לה,ב)

המפרשים עמדו על הכפל "שבת שבתון". ויש ביארו ביאור נחמד עפ"י מ"ש בשבת (דף סט ע"ב) מי שהיה הולך במדבר ואינו יודע מתי שבת, מונה שבעה ימים מיום שנתן אל לבו שכחתו ומקדש השביעי בקידוש והבדלה. וכ"פ בש"ע (סימן שדמ). נמצא, שיש שני אופנים של שבת: האחד, שבת האמיתי. והשני, שבת להולך במדבר וכו'. וכן פירש רבנו יוסף חיים בספרו אדרת אליהו (פרשת ויקהל).

ועוד פירש (שם): דידוע יש שינוי זמנים, כי כאשר כאן נכנס שבת, אזי באמריקה עדיין יום חול. וכשיוצא כאן שבת, עדיין שבת באמריקה. ואמרו במפרשים, אשר בשמים ממעל הולכים לפי הזמן של ירושלים עיר הקודש. אך מ"מ אע"פ שבירושלים יצא השבת, מ"מ עדיין ישנה "הארת שבת" למעלה באותה שעה. הנה כי כן נמצא לפי זה שיש בשבת שני מדרגות זו למעלה מזו: הראשונה, היא בזמן השבת שבירושלים. והשניה, בזמן שיהיה שבת במקומות אחרים, וחול הוא בירושלים. ולזה כפל הלשון ואמר "שבת שבתון" לה'. עכ"ד.

ודע, שיש מקומות בעולם בקוטבים, אשר יש שמה חצי שנה יום והשמש זורחת, וחצי שנה לילה. ובאלו המקומות ישנה בעיא גדולה מפן ההלכתי כיצד להתייחס שם לעניני מצוות התלויות ב"זמן" ובכללם לענין שבת. ונחלקו בזה הדעות. ואשר הנכון הוא כמ"ש בספר הברית ובתפארת ישראל (פ"א דברכות), דכל אדם ישער ממקום יציאתו שהיה שם עד כה, כמה שעות עברו מאז יציאתו ובכך ישער. למשל יצא ביום ראשון בבוקר מאמריקה והגיע בשש שעות, אזי אצלו יחשב כאן חצות. ומעתה ימנה שש כאלו מאותו זמן ובשביעי ישוב. וע"ע מ"ש בזה מוה"ר יוסף חיים בשו"ת רב פעלים (ח"ב סוד ישרים סימן ד) ובספרו אמרי בינה (סימן ב). וע"ע בשו"ת נחלת לוי (שבת. סימן ד). ובמא"כ בס"ד.

ונמצא לפי"ז, כיון שכל אחד משער את מקום יציאתו א"כ מי שיצא מאירופה והגיע לשם ומי שבא מאמריקה ובא לשם כל אחד ימצא אצלו שבת, שונה.

פרשת ויקהל

ועפי"ז ג"כ יתבאר הפסוק הנ"ל ע"ד הנ"ל: "שבת שבתון", שכל אחד זמנו שונה. זמנו של זה לא כזמנו של זה והכל נחשב "שבתון שבת קודש".

אכן, אין לבן אדם שומר תורה להגיע למקומות כאלו! כי אכן משתבשים אצלו מערכות המצוות כאשר יבין האדם מאליו. וע' בשו"ת אור לציון למורי ורבי ר' בן ציון אבא שאול זצ"ל (ח"א סימן יד).

ובמדרש כתוב, שנח היה לו אבן, וידע לפיה מתי יום ומתי לילה. כי בזמן המבול היו יום ולילה משמשי בערבוביא. וכשהיתה האבן מאירה ידע כי יום הוא. וכיוצ"ב אצל משה רבינו שכאשר היה במרום. כשלמד תורה שבכתב ידע שהוא יום וכו'. עיין ברב פעלים שם, ובשו"ת מנחת אלעזר ח"ד (סימן מב) וח"ה (סימן יט). וה' יזכנו לקיים המצוות לתומם. אמן.

שַׁשֶּׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם קֹדֶשׁ (לה,ב)

שואל רבינו יעקב מדובנא בספרו אהל יעקב מדוע הפליג הקב"ה דוקא במצוות השבת לקראת "קודש", מה שלא מצינו בשאר מצוות התורה?

והביאור לזה, כי התורה באה למלאות חסרונו של האדם. אם ירא שמים הוא, ובכל ימות השבוע עוסק הוא בפרנסתו, אך אין לו זמן פנוי לשבת ולהגות בתורה. לזה באה השבת, ואז זמנו פנוי להגות בתורה באין מפריע. וכן האדם ההמוני, אשר בימות השבוע עוסק הוא בענייניו, ואין לו פנאי לטייל ולאכול ולנוח כדבעי, בשבילו השבת הוא זמן איכות בו יוכל למלאות כריסו במעדנים, לטייל ולנוח. אמרו על כך בדרך מליצה, כי כל המועדות בטלים לעתיד לבא חוץ מן הפורים. ומדוע? כי הוא החג היחיד בו אין ביטול מלאכה, ונצטוונו רק לאכול ולשמוח. חג שכזה אינו יכול ליבטל...

ומצינו במדרש תנחומא (פנחס) כי מין אחד שאל את רבי עקיבא, מדוע הנכם שומרים את המועדים והשבת, והלא כתוב "חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי", ואין הקב"ה חפץ בזה? ענה לו ר"ע, וכי כתוב "חדשי ומועדי"? והלא כתוב חדשיכם ומועדיכם! אם הוא בשביל עצמכם שנאה נפשי, אך אם תעשו לשמי, אוהב אני אותם!

ובזה גם יש לבאר, מה שאמרו חז"ל (ביצה טו:): כי אומר הקב"ה "בני, לוו עלי ואני פורע", אם תלוו "עלי" לצורכי, ולא לצורככם, אזי אני פורע. אך אם הוא לצורך מילוי כריסכם, אזי "עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות", כאשר הוא "שבתך", עדיף שתעשנו חול, כי אינני פורע לשבת שכזו...

והמתיק זאת רבינו במשל נאה. גביר אחד עזב את משפחתו ואת עירו, והלך לדור בארץ רחוקה. לאחר שנים וימים, כאשר מצפה הוא מידי יום ביומו לדעת את שלום בני משפחתו וידידיו ומכריו, נקלע לאותו מקום הלך עני אשר מקום מוצאו היה עיירתו של אותו גביר. שמחתו של הגביר למראה ההלך לא ידעה גבולות, ומיד יצא הוא לקראתו וקיבלו במאור פנים והכניסו לביתו. וביקש ממנו שיספר לו מעט ממשפחתו ומכריו. אמר לו העני, כעת ממחר אנכי לפרנסתי, כי זקוק אני לקבץ נדבות ואין עיתותי בידי לשבת ולשוחח אתך. אמר לו הגביר; וכמה מקבץ אתה ליום? נקבה שכרך עלי, ואשלם לך. ובלבד שתשב ותספר לי מהנעשה ונשמע שם. אמר לו העני, אשמח לקבל את הצעתך, אך קודם שאפתח את פי אבקש ממך כי תתן לי משהו למאכל, משום שכבר ימים שלא בא לפי מאכל ראוי לשמו. נענה הגביר גם לזאת ברצון, והביא לו ממיטב המאכלים והמשקאות. לאחר שאכל ושבע ודשן, הבחין הגביר כי העני הלז הניח ראשו על גבי השולחן, והכין עצמו לנום מעט. או אז לא יכל הגביר לכלוא את זעמו, והחל מזדעק, הוי נבל! וכי בשביל זה שילמתי לך, והאכלתי והשקיתי אותך? ומה זה העזת להרדם אחר כל מה שנתתי לך..?

פרשת ויקהל

כך הקב"ה, נותן הוא לאדם, ממון להוצאות השבת, ואף מצווה להתענג במאכלים מיוחדים לכבודה של המלכה. אך כל זאת בתנאי שיפנה מעיתותיו לעסוק בדברי תורה. אך אם האדם אחר כל זאת מניח ראשו על הכר, ושוכח מהתחייבויותיו, אומר ע"כ הקב"ה חודשיכם ומועדיכם שנאה נפשי ה'.

לכן ציוה האל, כי שבתון שבת קודש, יהא קדוש הוא לה', ואז ישמח הוא עמנו בעוסקינו בדברי תורתו הקדושה. יזכינו ה'.

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' (לה,ב)

ברש"י: הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר, שאינו דוחה את השבת.

משה רבנו הקהיל את העם וצוה אותם על השבת, לפני שצוה אותם על המשכן, כדי ללמד שאין מלאכת המשכן דוחה את השבת. מכאן לומדים אנו גם ענין ל"ט מלאכות שבת, שנאסרו במשכן.

שואל על כך רבי יהודה ליב מפלנאי (מתלמידי הבעש"ט), ומובאים הדברים ב"שני המאורות": מנין לנו שהצווי על שבת היה כדי ללמד על המשכן? כידוע, יש לדרוש הלכות חג בחג, כלומר לדרוש בכל חג במצוות ובדינים הקשורים אליו. אף בשבת יש ללמוד וללמד את הצבור הלכות שבת. אולי היה מעמד ההקהל בשבת, ומשום כך דרש משה רבנו בהלכות שבת, ולא כדי להזהיר על המשכן?

ויש ליישב, שהנה, בפסוק הקודם אומר רש"י, כי משה הקהיל את העם למחרת יום הכפורים. ואם נאמר שהיה זה יום השבת, אם כן יוצא שיום הכפורים חל בערב שבת, וזה לא יתכן, שכן לעולם לא יצא יום הכפורים בערב שבת. שהרי ישנו כלל "לא אד"ו ראש" (שו"ע או"ח סי' תכ"ח ס"א), הוי אומר, שבית דין הממונה על קביעת החדשים, צריך למנוע את האפשרות שראש השנה יצא בימים א' ד' ו'. מדוע? מפני שרצו להרחיק את יום הכפורים משבת כך שיום הכפורים לא יחול לא בערב שבת ולא ביום ראשון (כדי שלא יהיה מחסור בירקות טריים, וכדי שלא יהיה מצב שיומיים רצופים יהיו מנועים מלקבור מתים), ולכן לא יקבעו את ראש השנה ליום ד', כי אז יצא יום הכפורים בערב שבת, וגם לא יקבעו ליום ו', כדי שיום הכפורים לא יצא ביום ראשון.

היוצא מן הדברים, שמשה רבנו לא הקהיל את ישראל ביום השבת, ובודאי שזאת לא הסיבה לכך שהקדים לצוות על זהירות מחלול שבת לפני שצוה על בנית המשכן. אם כן מוכרחים לומר, שבא ללמד שמלאכת המשכן אינה דוחה שבת.

לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת (לה,ג)

תכונה רבה שררה אותו יום בסלוניקי שביוון. מושל חדש בא לעיר, ונציגות נכבדה של כל תושבי העיר קידמה את פניו. המושל הגיע רכוב על סוסו, ובלוויית כל הפמליה החל להתקדם לעבר ארמונו.

הדרך לארמון עברה ליד הנמל. באותו יום היה הנמל שומם. שום פועל לא נראה בו. המושל היה מופתע: "האומנם שבתה כל העבודה לכבודי?"

מלווי נאלצו לאכזבו: הנמל שובת היום, משום שזהו יום השבת של היהודים, ופועלי הנמל ומנהליו רובם ככולם יהודים ואינם עובדים בשבת". הדברים הכעיסו את המושל. "לא יתכן להשבית את הנמל החשוב של סלוניקי ליום שלם, רק משום שאצל היהודים זהו יום שבת, אמר למלווי והודיע: "אצלי יעבוד הנמל

פרשת ויקהל

גם בשבת."

ואכן, כעבור ימים אחדים הופיעה פקודת המושל, על כל עובדי הנמל להפעילו כרגיל ביום השבת, ואין רשות להשבית את הנמל אלא בימי המנוחה הלאומיים. גזירת המושל עוררה התמרמרות עזה בקרב היהודים. הם לא התכוונו כלל להיכנע לה. התסיסה הגיעה לאוזני המושל. הוא החליט לבקר בחלקה של העיר המאוכלס רובו ביהודים, כדי לעמוד מקרוב על הלכי - הרוח.

בביקורו נפגש עם נציגי היהודים שמע את עמדתם. הם הודיעו לו כי שום כח שבעולם לא יכפה עליהם לחלל את יום שבת - קודש. המושל ראה שההתנגדות לגזירתו איתנה, אך סירב לחזור בו: "אם לא תעבדו בשבת, תפוטרו מעבודתכם", הזהיר המושל והמשיך בסירונו ברחובות העיר.

פתאום ראה מחזה שמשך את תשומת - לבו: בקצה העיר השתרע שטח עצום, כולו מכוסה ערימות אפר. היה ברור שהתחוללה במקום דליקת ענק. השטח היה שומם, אולם במרכזו עמד בניין גדול ונאה ושביל סלול הוליך אליו. המושל ומלוויו פנו אל הבניין, ושמעו מתוכו קולות שירה ולימוד. בעודם עומדים, יצא אליהם יהודי זקן, בירכם לשלום ואמר: "אני השמש כאן. הנערים לומדים תורה נא לא להפריע. אתכבד לארחכם בביתי", והוא הצביע על בית קטן הסמוך לבית - הכנסת.

"מי בנה את הבית הזה ומה היה כאן בשטח השרוף", שאל המושל בפליאה.

זהו, סיפור ארוך הוא, אבל לכבודכם אספרו בשלמותו", השיב הזקן.

לפני שלושים שנה התגורר במקום הזה סוחר עצים גדול, סטפנוס שמו. הוא היה עשיר גדול, רב - השפעה ורב - כוח. על האדמה הזאת עמדה חווילתו המפוארת וכאן שכנו גם מחסני העצים. סטפנוס לא האמין בהשקעות בנכסים, אלא שמר את כל כספו במזמן במקום סתר באחד ממחסניו. על גופו מעולם לא נשא כסף. הרי הכל הכירו אותו. די היה שיבקש דבר - מה, ומיד היתה הבקשה מתמלאת עד תומה. את הונו הרב ניצל כדי ליהנות ממנעמי העולם.

יום שישי אחד הגיע לנמל אנייה טעונה עצים יקרים השווים הון עתק עבור סטפנוס.

פועלי הנמל עמלו קשה כדי לפרוק את המטען, אולם מנהל הנמל הבהיר לסטפנוס כי לא יהיה ניתן לפרוק את המטען לפני השבת, וכי יאלץ להשאירו בנמל עד אחר השבת. "ההודעה הכעיסה אותו. הוא פנה אל המנהל והזהירו לפרוק מיד את כל המטען, אפילו אם יצטרכו לעבוד לשם כך ביום השבת, ולא - ישלם על כך ביוקר. מבלי להמתין לתשובה עלה על מרכבתו ויצא לכפר - הנופש שבו היה אמור לבלות את סוף השבוע.

"בצהרי השבת הגיע אליו רץ מבוהל ובישר לו על אסון נורא. דליקה פרצה במחסני העצים וכילתה את הכל. ביתו, מחסניו וכל רכושו היו למאכולת אש. הוא מיהר לשוב אל המקום וממרחקים ראה את הלהבות העצומות המכלות את כל אשר צבר בימי חייו. האסון הנורא הטריף את דעתו. ועתה נשאר בעירום ובחוסר - כל.

כאחוז אמוק נמלט מן המקום ורץ לאשר נשאוהו רגליו. לא היה עוד טעם לחייו והוא חיפש מקום שבו יוכל להתאבד. ימים אחדים התהלך בשדות ובכפרים. לא היה בו העוז ליטול את נפשו, וכך חזר יום אחד אל העיר. בשער העיר באו לקראתו כמה מפועלי הנמל. הם הכירוהו וקראו לעברו: "מנהל הנמל מחפש

פרשת ויקהל

אחריך כבר כמה ימים. הוא רוצה שתיקח את מטען העצים האדיר שלך!"

עיניו של סטפנוס אורו מתברר שלא התרושש לגמרי הוא רץ אל מנהל הנמל, וזה אמר לו: 'רואה אתה, בזכות השבת נשאר בידך כל המטען היקר. אילו הייתי שומע בקולך ופורק אותו בשבת, היה גם הוא עולה בלהבות'. זה הסיפור", סיים הזקן את דבריו.

"והיכן הוא סטפנוס זה,?" שאל המושל בסקרנות.

"הו, סטפנוס איננו קיים עוד", חייך הזקן. "הוא החל להתעניין בדת היהודית, חיסל את עסקיו, התגייר ובנה על חורבות חווילתו בית כנסת ותלמוד - תורה. יש שקוראים לו אברהם ויש שמכנים אותו שבתי, כי בזכות השבת נולד מחדש הוא המיר את חיי ההוללות במשרת שמש בית - הכנסת".

"אתה הוא סטפנוס", קרא המושל בהתרגשות. "אכן, אני", ענה הזקן בענווה.

המושל היה נרגש. שקע בהרהורים, ולבסוף הניד בראשו ואמר לו יהי כן גזירתי מבוטלת. יוסיפו היהודים לשמור את יום השבת..."

והנה סיפור שהתרחש בדורינו, איך שהשבת קודש שמרה משריפה רח"ל. סיפר הרה"ג רבי אברהם משה קצנלבוגן שליט"א, רבה של שכונת ניות בירושלים, והאחראי על העירוב בירושלים ופרבריה: "לאחר השריפה הגדולה שהתרחשה בשנת תשנ"ג, ביערות הרי ירושלים, כשאלפי עצים נשרפו בפרוזדור ירושלים בואכה מושב "שורש", הזעיקו אותנו בדחיפות ממושב "שורש" בכדי לבוא ולסדר את העירוב מחדש אחרי השריפה".

"באנו לשם. בתחילה חשבתי שאברכים בני תורה, או לכל הפחות קבוצת אנשים דתיים ומסורתיים גרים שם באזור ולכן כל כך חשוב להם שהעירוב יהיה מסודר כהלכתו. אך להפתעתי הרבה, לא מצאתי במקום אנשים הקשורים לדת. מה אם כן, גרם לדחיפותם לעירוב בתחומם?"

"התברר, להפתעת כל התושבים, דבר שהוא ממש מדהים. כל המקומות שהיו מוקפים בעירוב בתוך המושב, לא נפגעו בשריפה הגדולה, ולא ניזוקו מהאש הגדולה שאכלה בתים שלמים כקש. תושבי המקום ראו בחוש, אמנם כ"סגולה" וכעין "שמירה" מבחינתם, את קיום העירוב כדת וכדין ביישובם, כדבר ששמר והגן על היישוב מפני האש ועל כן הם הזעיקו אותנו בדחיפות".

"בעודי במקום, פגשתי שם אדם חילוני בעל נגריה בתחום המושב, והלה בהתרגשות רבה סיפר לי את הנס הפרטי שלו: עמדתי במרחק כמה קילומטרים, וראיתי את האש המתקדמת ודולקת במהירות לתחומי המושב. את כל מה שפגשה האש היא כילתה בזעמה, לא היה לי ספק שכל רכושי בנגריה היה למאכולת אש ולא יישאר לי כלום מה להציל. כל החברים והשכנים שסובבו אותי, לא יכלו לעזור לי במאומה, ולא נשאר בפיהם רק דברי ניחומים.

לאחר כמה שעות, כשכבר כובתה האש, רצתי למקום כדי לראות מה נשאר מהנגריה שלי, ושם ראיתי מחזה פלאים שלא ראיתי מימי: כאילו עמוד מגן, עמד ליד עמודי העירוב, ולא נתן לאש הגדולה להיכנס לתוך תחום העירוב, האש התפזרה לצדדים, ולכל רכושי הנמצא בתחומי העירוב, לא נגרם כל נזק".

אמרתי להם, אומר הרב קצנלבוגן שליט"א: עירוב מהודר יש לכם! "גדר המערכת" עצמה, היא העירוב

פרשת ויקהל

הטוב ביותר שיכלתם ליצור. נוסף לכך, ישנה בדיקה ביטחונית כמה פעמים ביום, לוודא שהגדר תקינה וסגורה. מה הבעיה אם כן? קיבלתם תקציב לשיפוץ ואחזקת העירוב... נו אדרבה, תפתחו במקום נקודת אחיזה לתורה, תורה, מגינה ומצלת".

לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת (לה,ג)

בספר "תורי זהב" הביא פירוש לפסוק זה בדרך של מוסר: ביום השבת, יום המנוחה, אנשים אינם ממהרים לעבודתם והם מתכנסים בבתי הכנסת לתפילות ולשיעורים וכן יושבות המשפחות בצוותא חדא בסעודות השבת הנמשכות לעיתים זמן ארוך.

בטבע העולם, כאשר בני אדם משתהים יחדיו, מיד מגיעים הם לשיחה בטילה, לשון הרע ורכילות, ועד מהרה פורצת בשל כך אש המחלוקת.

משום כך מזהירה כאן התורה בדרך רמז: "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", אל תבעירו את אש המחלוקת בשעה שאתם יושבים מכוונים יחד ביום השבת.

לא תבערו כעס בכל מושבותיכם ביום השבת (לה,ג)

לא תבערו כעס בכל מושבותיכם ביום השבת

בפרשתנו, פרשת כי תשא, מובא האיסור "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת". בתורה כמעט פירוט של איזה מלאכות אסורות בשבת, מלבד איסור הבערת האש (העיר לי חבר מה שכתוב בפרשת כי תשא: "בחריש ובקציר תשבות"). מדוע?

יש לציין שמלאכה זו הפכה לסמל בפי העם (כשמישהו שלא מקיים את כל ההלכות רוצה להראות שהוא שומר שבת, הוא אומר: אני לא מדליק אש בשבת...).

באופן פשוט, יש לומר שהדלקת אש היא המלאכה שיש בה יצירה, יצירת יש מאין. אש היא גם ההתחלה של עוד עשיות של האדם, כמו בישול ואפייה, התכה ובניה. לכן היא הסמל של המלאכה בשבת.

אך הזוהר הקדוש מעביר אותנו לרובד אחר, רובד האדם עצמו, ומסביר שהבערת אש בשבת מכוונת כנגד הכעס שהיא כמו אש בתוך האדם. ועוד, שע"י הכעס ביום השבת, אש הגהנום, שנחה בשבת, מתעוררת. (זה כשיטתו של הזוה"ק בכלל שהאדם אינו רק לעצמו אלא הוא משפיע בכל העולמות והרבדים. הוא פסגת העולם והבריאה ולכן הכל תלוי בו).

את הדמיון בין אש לכעס נראה לבאר כך:

אש נוצרת על ידי חיכוך בין שני דברים מחוספסים. דוקא החיכוך הוא שיוצר אש. ובלי חיכוך אין אש. גם הכעס מגיע על ידי חיכוך של שני אנשים לא חלקים.

לדוגמא, כשמישהו נכנס לדבריי באופן בוטה, הוא מחוספס ולא עדין, ואני מתעצבן מזה (או לפחות נצבט לי הלב). אם אני הייתי חלק דהיינו לא היה נוגע לי באמת מה שעשו לי, לא היה חיכוך וממילא אין שום סיבה לכעס. במדרגה גבוהה יותר, אני כינו לגם לשנות את ההסתכלות שלי עליו: אם בעיניים שלי הוא נראה חלק כלומר שהייתי דן אותו לכף זכות ('בטח עבר עליו יום קשה', וכיוצ"ב) ולא מתרגם את מעשיו כדבר שהוא 'נגדי', לא היה חיכוך ולא היתה נוצרת אש הכעס (כי בעיני הוא בעצם בסדר גמור, הוא רק

פרשת ויקהל

קצת מעד או התבלבל). הכעס נוצר דוקא מחמת החיכוך, ההיתקלות החזיתית, עם האחר. מספיק שצד אחד עובד על עצמו להיות חלק, וכבר אין מקום לכעס.

עוד הוסיף לי חבר שיום שבת זה כמו מקום קדוש, כמו להיות בביתו של מלך. בית המלך בעוה"ז הוא בית המקדש. בבית המקדש יש כללי התנהגות, כבוד מקדש וכו', וגם צריך ויזה כדי להיכנס, אשרת כניסה. מה היא הויזה? הטהרה. תהיה טהור, תוכל להיכנס.

על דרך זה נאמר בענין השבת. תהיה טהור כלומר תוריד את החציצות המפריעות לטהרה, תוריד את החספוסים וההקפדות. תהיה במצב של היפך הכעס, תהיה 'בשר חלק', ואנכי איש חלק. אם אתה חלק ויודע להחליק דברים שמעצבנים אותך, יודע לדון את חברך לכף זכות, זה נקרא שלום. על זה נאמר 'שבת שלום', השלום (תנועת ה'החלקה') הוא הויזה להיכנס לשבת.

לסיכום:

הבערת אש היא סמל לכעס. כעס נובע מאי קבלת האחר. אישור הכניסה לשבת, לבית של ה' הוא ע"י קבלת האחר, הסרת חספוסים שהם בעצם חוצצים בעד הטהרה, בעד אור השבת, לחדור אלינו (כגון בתוך המשפחה והקהילה). כך נזכה ממש להיות בתוך השבת, ונזכה לשבת שלום.

קחו מאיתכם תרומה לה' (לה,ה)

בישיבת ראדין המעטירה, ישיבתו של ה"חפץ חיים", למד אברך אחד מתמיד ולמדן אולם עני מרוד.

מדי פעם היה פונה אברך זה אל ה"חפץ חיים" ומתלונן בפניו על עונו הגדול.

רבי - אמר האברך - אם יתן ה' לי עושר, אתן ממנו צדקה ביד רחבה! לאחר זמן לא רב החל האברך לעסוק במסחר זעיר, הברכה שרתה במעשה ידיו ולאחר זמן מועט הפך לגביר עצום בעל נכסים וממון.

משהתעשר, שכך לגמרי את הבטחתו הישנה, ואל זו בלבד שלא נתן אלא הפך לקמצן גדול.

לאחר שנים מספר הזדמן ה"חפץ חיים" לעירו של הגביר וזה בא להקביל את פני רבו.

רבי - אמר העשיר - לוקה אני במידת הקמצנות, ידי סגורה וקפוצה במנעול ובריה ואין אני יכול לתת מאומה... מה אעשה?! אמשול לך משל - אמר ה"חפץ חיים" - למה הדבר דומה? לכפרי אחד שבא אל החנווני וביקש לקנות קמח ברובל אחד.

הטרח את עצמו - אמר החנווני - ומלא לך קמח בשק שהבאת עמך.

כאשר שמע האיכר כי יכול לקחת בעצמו הזדרז ולקח שק גדול ומילא בו קמח מלא השק... לבסוף ניגש אל החנווני ונתן לו רובל אחד...

ידידי הטוב - אמר החנווני - מלאת לך שק גדול והנה משלם אתה לי רק רובל אחד?

נכון - ענה האיכר - ביקשתי קמח ברובל אחד ואמרת לי למלא את שקי...

אמת הדבר - ענה החנווני - אול כאשר הבאת שק גדול סבור הייתי כי אתה חוזר בך ומבקש לקנות קמח

פרשת ויקהל

רב... ככל שמילאת יותר כן רבו אבני המשקל כנגד הקמח.

כן הוא גם הנמשל - אמר ה"חפץ חיים" - סבור היית כי תצבור עושר רב ואילו היצר הרע המסית אותך לקפוץ את ירך יישאר כמות שהיה כאשר היית עני ואביון...? אתה גדלת בעושר ונכסים וכנגדך גדל גם היצר הרע וכוחו לממדים גדולים יותר...

קחו מאתכם תרומה לה' (לה,ה)

מדוע כאן אמר משה לבני ישראל 'קחו מאתכם', ובפרשת תרומה אמר הקב"ה (כה, ב): 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי'?

אומר הזהר הקדוש: לפני שחטאו ישראל בעגל נתן היה לקחת תרומה מאת 'כל איש אשר ידבנו לבו' ואפילו מהערב רב, אך לאחר שהחטאו הערב רב את בני ישראל בעגל אמר משה לבני ישראל 'קחו מאתכם' - איני רוצה לקבל יותר תרומות מהערב רב שהחטאו אתכם בעגל, אלא 'מאתכם'.

ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה (לה,כ)

מדוע נאמר כאן שיצאו "מלפני משה", ומה אנו למדים מכך?

אלא חשיבות גדולה יש לכך שעדת ישראל נקהלו אצל משה רבינו ושמעו את דבריו, שכן כאשר רואים את הרב ושומעים את דבריו נגרמת מכך השפעה גדולה.

וכן אנו מוצאים בגמרא מסכת עירובין (דף י"ג עמוד ב') שם אמר רבי שהסיבה שהוא מחודד יותר מחבריו היא משום שזכה לראות את רבי מאיר, וזאת משום שכאשר למד לפניו ישב רבי בשורה שמאחורי רבי מאיר.

והוסיף רבי ואמר שאם היה יושב לפניו ורואה את פניו של רבי מאיר היה הדבר גורם לו שיהיה מחודד עוד יותר, וכמו שכתוב (ישעיהו ל'): "והיו עיניך ראות את מוריך".

ובאמת מכח דברי הגמרא הללו נפסק להלכה ברמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק ד' הלכה ב') ובשולחן ערוך (יורה דעה סימן רמ"ו סעיף ט') & שהדרך הנכונה בלימוד התלמידים היא שיהיה הרב יושב בראש והתלמידים מוקפים לפניו כעטרה כדי שיהיו כולם רואים את הרב ושומעים את דבריו.

עד כדי כך גדולה השפעת הרב על תלמידיו.

פעם אחת הגיע לאנגליה הגאון רבי אהרון קוטלר, ראש ישיבת לייקווד.

מארחיו סיפרו לו שליד העיר לונדון מתגורר יהודי שכל חייו קודש לשיעורי תורה וחסד. &

ללא ליאות מוסר הוא את נפשו לארגן שיעורי תורה ולמעשי חסד רבים.

ביקש רבי אהרון לראות במו עיניו את האיש המופלא.

פרשת ויקהל

כאשר נפגשו השניים שאל רבי אהרון את איש החסד: אמור נא לי, מבין לך הכוחות המופלאים הללו? סיפר האיש לרבי אהרון כי כל מרצו הרב בעשיית מעשים אלה נגרמו לו משום שפעם אחת בימי בחרותו זכה לראות לשעה קלה את רבי ישראל סלנטר פנים אל פנים!

ראיה זו - אמר האיש - מלהיבה את רוחי דע עצם היום הזה!

וכל אשר נדבה רוחו אתו הביאו את תרומת ה' (לה,כא)

על עניין הצדקה ונדיבות הלב אמר רבי ישראל מאיר הכהן, בעל ה"חפץ חיים", משל נפלא:

במדינה אחת היה שר נכבד שהיה מקורב מאוד אל המלך, והמלך גידלו מעל כל השרים אשר אתו.

הלך השר ונתעלה עד שנתמנה מטעם המלך להיות אחראי על כל אספקת המזון לצבאו של המלך.

מידי חודש בחודשו היה מקבל השר סכום גדול מאוד מקופת המלוכה, ובסכום זה קנה מזון לכל יחידות הצבא הפזורות בכל רחבי הממלכה.

לימים, מעל השר באימון שניתן בו.

מה היה עושה? במקום לקנות אספקה בכל הכסף שקיבל קנה רק במחצית הסכום, ואת המחצית השניה שלשל לכיסו...

החיילים שמנות המזון שלהם קוצצו פלאים, רעבו ללחם, אולם איש לא העז להתלונן לפני המלך, כי מי הוא זה אשר יהין להאשים את השר אשר כה מקורב למלכות...?

כך נמשך הדבר עד אשר ביום אחד יצא המלך לבקר את חייליו.

בהיותו באחד המחנות שאל את החיילים האם הם מרוצים מאיכות המזון אותו הם מקבלים והאם הכמות מספקת? אז קם חייל אחד שאזר אומץ וסיפר למלך כי במשך זמן רב מקבלים הם מנות רעב...

חקירה מהירה גילתה מיד את האשם.

הלה הובא אל המלך ועמד לפניו בוש ונכלם.

המלך בחמתו ניגש אל השר וקרע את דרגותיו מעל כתפיו ואף ציוה לשולחו לבית הכלא עד לקיום משפטו...

פנה המלך אל החייל שסיפר לו את האמת ושאל: האם מוכן אתה למלא את מקומו של זה? בחפץ לב מלכי הרם! ענה החייל.

ואכן חייל זה עשה באמונה את מלאכתו ולאחר זמן קצר הושב הסדר על כנו כבראשונה.

כאשר הגיע זמן המשפט של השר המודח הבהילו אותו מבית הכלא וכך עמד בוש ונכלם לפני המלך.

פרשת ויקהל

ממון זה שקיבלת - הרעים המלך בקולו - האם סבור היית כל לעצמך קיבלת? ודאי שלא! עליך היה מוטל לקנות מזון לחיילים ואילו אתה שימשת רק כגזבר.

מועל באמון אתה!

כן הוא גם הנמשל - אמר ה"חפץ חיים" - הקדוש ברוך הוא נותן לאדם ממון ועושר רב כדי שיוכל לקיים מצוות צדקה ולעזור לכל דך ונכלם, אבל על האדם לדעת כי אינו אלא כגזבר הממונה על הכסף ועליו לעשות בכסף זה מעשי חסד, כי זו המתרה שלמענה ניתן לו כן.

אבל אם האדם משלשל את הכסף לכיסו ואינו נותן צדקה כנדרש הרי הוא מועל באמון...

אם כך יעשה ינטלו ממנו "דרגותיו" וכספו ינתן לאחר שישכיל טוב יותר להשתמש בממון המופקד בידו.

ויבואו האנשים על הנשים כל נדיב לב הביאו חח ונזם כל כלי זהב וכל איש אשר הניף תנופת זהב לה' (לה,כב)

"ויבואו האנשים על הנשים" - עם הנשים וסמוכין להם (רש"י). ונשאלת השאלה "ה: נשים" לשם מה באו יחד עם בעליהן? בספר מנחה בלולה כותב, כי הנשים לא רצו להאמין לבעליהם, אחר שראו כי לקחו את תכשיטיהן לעשיית העגל. לכן באו עמם לראות כי אכן נדבתם היא עבור המשכן...

בכלי יקר מפרש הסבר מעניין! כי הנשים לא רצו לתרום את תכשיטי הזהב, שהרי המשכן היה לכפרה על חטא העגל, לפי שהן לא חטאו בעגל לא רצו לתרום זהב, שלא יאמרו שהיה להן חלק בעגל הזהב. רק שאר דברים, "כמ"ש וכל אשה חכמת לב בידיה טוה", שהביאו מטווה. אולם האנשים לקחו מהן בכח את תכשיטיהן, וזו הכוונה "ויבואו האנשים על הנשים" שפרקו את תכשיטיהן בזרוע...

הרה"ק בעל החידושי הרי"ם זי"ע מסביר מהו "ויבואו האנשים על הנשים"? אלא, כידוע, התרומות למשכן היו תשובות המשקל למעשה העגל. וחז"ל אומרים (ברכות לד") במקום שבעלי תשובה עומדים שם, צדיקים אינן עומדים שם". והנה בחטא העגל השתתפו רק האנשים, לא הנשים. יוצא שעל ידי התשובה על החטא הנ"ל האנשים התנשאו למדריגה יותר גבוהה מאשר הנשים הצדקניות, שלא חטאו בעגל. וזה "ויבואו האנשים על הנשים" - על ידי התשובה התעלו למעלה, כמו כל בעלי תשובה שמתעלים למעלה ממדריגת צדיק...

ויבואו האנשים על הנשים (לה,כב)

עסקני החינוך התורני נכנסו לאדמו"ר בעל האמרי חיים מויזניץ, וביקשו שהיות והם עורכים "דינר" (אירוע התרמה) למוסדות החינוך, מבקשים הם שיואיל לכבדם בהשתתפותו ולבוא. האדמו"ר ניאות מיד, אך בתנאי אחד: שהאירוע יהיה נפרד לחלוטין. גברים לחוד, נשים לחוד.

העסקנים גמגמו במבוכה והסבירו שאמנם גם הם רוצים שכך יהיה, אך מדובר בציבור תורמים שאינו נמנה על המדקדקים במצוות, ואם האירוע יהיה נפרד לא יבואו התורמים...

חי"ך הרבי ונענה להם: בפרשת ויקהל מצווה משה רבינו את עם ישראל להביא תרומה למלאכת המשכן, מחמת שרצו כולם לזכות במלאכה, מספרת התורה שהגיעו לתרום בערבוביה: **"ויבואו האנשים על הנשים"**.

פרשת ויקהל

ראו כן העוסקים במלאכת המשכן והוציאו כרוז **"איש ואשה אל יעשו עוד"** יחד **"מלאכה לתרומת הקודש"**. כל אחד שיביא בפני עצמו. "ומה אתם חושבים?

" המשיך הרבי לשאול. כצפוי, ההתרמה הופסקה והאנשים חדלו מלבוא ולהביא... למרות כל זאת, סיימה התורה: **"והמלאכה הייתה דיים והותר"**. כי מי ששומר על רצון ה' לעולם לא ניזוק מכך!

וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה (לה, לא)

רש"י: ואהליאב: משבט דן, מן הירודין שבשבטים מבני השפחות, והשוהו המקום לבצלאל למאלכת המשכן, והוא מגדולי השבטים, לקיים מה שנאמר (איוב לד יט) "ולא נכר שוע לפני דל".

שולחן-השבת מבט מיוחד ומרתק לפרשת-השבוע, לפי מדרשי חז"ל, הקבלה והחסידות לאור תורת חב"ד מאת הרב יוסף קרסיק שליח הרבי ורב אזורי בת חפר - עמק חפר

היצירה האדירה של המשכן וכליו היא פאר והדר הבריאה, שאין כמוה בעולם כולו: מזהב, כסף אבנים טובות ומרגליות - בנו בית מפואר במאוד ובו כלים מפוארים ובגדי כהונה מהודרים ביופים!

היה צורך באומן ברמה גבוהה ביותר, "חכמה תבונה ודעת בכל מלאכה" (שמות לה, לא), כדי לייצר את היצירה האדירה הזו!

מומחה ליצור ממתכת, מומחה ליצור מעץ, מומחה לאריגת בדים ומומחה לשאר החומרים שמהם הוקם המשכן.

בעם ישראל היה קשה למצוא אומן ובעל מלאכה בסדר גודל שכזה, כי במשך קרוב למאה שנה הם היו עבדים במצרים בעבודות פיזיות קשות, בטיט ורפש, חומר ולבנים, ולא במלאכות אומנות דקות ויפות, לא בצורפות בכסף ובזהב ולא בחרושת אבנים טובות ומרגליות (רמב"ן, שמות, לא, ב).

עתה נדרש מבני עמנו לבצע מהפך קיצוני: לבנות משכן וכלים מפוארים ונוצצים, בעלי מידות מדויקות בדיוק מוחלט, וביופי אומנותי היפה ביותר בתבל! כיצד זה התבצע?

הקב"ה, "קורא הדורות מראש", נתן לבצלאל בנה של מרים הנביאה ואחיינו של משה רבינו - תכונות וכישורים טבעיים, הוא נולד עם חושים וכשרונות נדירים, אומן מופלא, יד אומן, היודע לייצר את המשכן וכליו, מומחה לכל סוגי המלאכות והיצירות. היה ברור אפוא שאותו אומן מיוחד יבנה את המשכן, אך הקב"ה ציווה לא ולא: לא בצלאל לבדו יבנה את המשכן, יש לצרף אליו את אהליאב משבט דן הפחות בחשיבותו בעם ישראל!

למרות שכל אחד יודע שלצורך הקמת פרוייקט רצוי שיהיה מנהל-על אחד, והצבת שני ראשים-מנהלים עלולה ליצור חיכוך ביניהם ולפגוע בפרוייקט, וכבר התבטאו חז"ל על תבשיל המוכן בידי שני טבחים, "קדירה של שותפים", שהתבשיל לא יצליח, על אחת כמה וכמה פרוייקט עצום ממדים ומדויק כמו המשכן וכליו; בכל-זאת ציווה הקב"ה שבצלאל ואהליאב יחדיו יבנו את המשכן כי "אהליאב משבט דן, מן הירודין שבשבטים, מבני השפחות, והשווהו המקום לבצלאל והוא מגדולי השבטים, לקיים מה שנאמר ולא נכר שוע לפני דל" (רש"י שמות, לה, לד).

פרשת ויקהל

ביום מן הימים עלולים בני שבט יהודה לחוש עליונות ו"חזקה" בבית המקדש, שהלא אחד "משלהם", בצלאל, הקים אותו; לכן ציווה ה' שגם אהליאב - מהמשפחה הכי פחות חשובה יהיה חלק ממקימי המשכן.

הדאגה והמחשבה שאליאב אינו כשרוני כבצלאל והבעיתיות של ביהול של שני אנשים, נדחית כדי לא לגרום לתחושות קיפוח. בסופו של דבר הבניה הצליחה ללא כל תקלה וכשלון, דווקא בגלל שלא היו כעסים ואפוליות, כי שימת לב לעניינים הקטנים: מי יקים את המשכן, יחס שוויוני לכל אדם, היא המתכון להצלחה וברכת ה' תמיד כל הימים.

הרעיון המסתתר מאחר הצו האלוקי למניעת תחושת הקיפוח, הוא שמראש עוד לפני הקמת המשכן, צריכה להיות מחשבה ודיבור בענין, כולל מינוי מעשי כדי שלא יצוצו תחושות קיפוח בהמשך: ברור שמינוי אהליאב אינו "נוסחת פלא" לביטול אוטומטי של תחושות קיפוח אצל האנשים הפשוטים ותחושות גאווה אצל העשירים והחשובים, אך עצם העלאת הנושא לדיון ולא הסתרתו "תחת השטיח", וההצהרה הגלויה שכולם שווים ויצירת מעשה של שיוויון במינוי שני מנהלים משבט יהודה ושבט דן, גורם למי שלא רגוע בתחושות הקיפוח, שאט אט יפנים בקרבו שאין כאן שום קיפוח וקיים שיוויון - "ואהבת לרעך כמוך" ממש.

שמונה עשר פעמים הושוו בצלאל ואליאב עתה נבין דבר נוסף המעורר תמיהה: נאמר בתלמוד (ירושלמי ברכות ד, ג) שכנגד שמונה-עשר ציווי ה' במשכן - "כאשר ציווה ה'" (בפרשתנו מפרק לח, פסוק כג ואילך) - אומרים שמונה-עשרה ברכות בתפילת העמידה. כי "תפילות במקום קורבנות תקנום", והיהודי מחבר את תפילותיו למשכן ה'.

ולכאורה בספירה דקדקנית של ציווי ה' נמצא תשע-עשרה פעמים "כאשר ציווה ה'" ולא שמונה עשרה? אלא, שמונה-עשרה ציוויים נאמרו במשותף לבצלאל ולאליאב והפעם התשע-עשרה נאמרה רק לבצלאל ולא לאהליאב, לכן היא אינה נחשבת! הדברים מדהימים: חז"ל מבדילים בין ציווי ה' - הציווי הנאמר בצוותא לבצלאל ולאליאב מהווה שער מתאים לתפילות היהודי, ואילו הציווי הנאמר לבצלאל לבדו אינו שער מתאים לתפילת היהודי! התפילה הרצויה והמשובחת היא תפילת כל חלקי העם, מגדולי הדור ומנהיגיו ועד לפשוטי העם, מבצלאל עד אהליאב.

תפילת כל יהודי צריכה להיות מכל חלקי כוחות נפשו, מכוחותיו הנעלים והמרוממים עד לנחותים, מבצלאל עד אהליאב - רק כך התפילה רצויה ומעולה. האחדות שמרה על המשכן לנצח למרות שהמשכן עשוי מעץ ואריגי בד ואילו בתי-המקדש נבנו מאבן, בכל-זאת המשכן מחזיק מעמד שנים מרובות יותר מבתי המקדש:

המקדש הראשון התקיים 410 שנה, השני התקיים 420 שנה, ואילו המשכן התקיים קרוב ל-500 שנה! יתירה מזו, אמרו חז"ל (יומא עב) על הפסוק שהמשכן נבנה "עצי שיטים עומדים", שהמילה "עומדים" משמעותה גם עמידה וקיום נצחי: כי המשכן לא חרב לנצח, כשבנו את המקדש הראשון גנזו את המשכן והכלים שבנו בצלאל ואהליאב והם נשארו קיימים לעד ולנצח נצחים! שלא כמו בתי המקדשות שחרבו. הכוח האדיר של האחדות ב"יסוד" המשכן, בהקמתו, הביא את ברכת ה' לקיומו לעד ולנצח נצחים. ולמרות הכל חוסר שוויון בכמה מקומות מוזכרת עבודתם המשותפת של בצלאל ואהליאב בהקמת המשכן:

- 1) בציווי ה' למשה - "ואני הנה נתתי אתו (עם בצלאל) את אהליאב" (שמות לא, ו).
- 2) בציווי משה לעם - "ולהורות נתן בלבם הוא ואהליאב" (שמות לה, לד).
- 3) ובביצוע המעשי - "ועשה בצלאל ואהליאב" (שמות לו, א).

פרשת ויקהל

במקור, בדברי ה', נאמר שאהליאב "אתו" עם בצלאל וניתן היה לפרש זאת כטפל לבצלאל, שהוא "מהירודים שבשבטים" - נחות מבצלאל, לכן משה בדבריו הדגיש והשווה ביניהם "הוא ואהליאב", ובביצוע נזכרים שניהם בשווה.

מסביר הרבי (לקו"ש לא, 217) יש ענינים שבהם משתווים כל ישראל - כמו במעשה המצוות ש"תורה אחת ומשפט אחד לכלולנו", ויש ענינים שבהם קיימים הבדלים בין איש לרעהו - כוונת המצוות ואהבת ה' ויראתו, שבהם כל אחד עובד את ה' בהתאם לכשרונותיו ורגשותיו. בציווי ה' למשה, שיש עליונות מסויימת של בצלאל על אהליאב הוא כנגד כוונת המצוות, ובציווי משה לעם ובביצוע למעשה, ששניהם שווים הוא כנגד מעשה המצוות, שהכל שווים בו.

"אמנם תכלית הכוונה היא להמשיך ענין האחדות גם ב"נדבת הלב" של בני ישראל, שיהיה נרגש שלמרות החילוקים שישנם בין אחד לחבירו, מכל מקום כולם שווים לפניו יתברך.

וזה מרומז בזה שעשיית המשכן היתה באופן ש"לא ניכר שוע בפני דל". אהבת ואחדות ישראל מקרבים את ביאת הגאולה.

התוועדות האחרונה שזכינו מהרבי בפרשת ויקהל בשנת תשנ"ב, לפני י"ד שנים הרבה הרבי לעסוק באחדות ישראל, ניתן לומר שהמוטו האחרון של אותה התוועדות היא "אהבת ישראל תביא את הגאולה", במהרה בימינו אמן.&

מקורות: פרשני המקרא ומדרשי חז"ל לפרשתינו. לקוטי שיחות חלק לא, עמוד 217 ועוד.&

והמלאכה הייתה דים (לו,ז)

באחת הפעמים פגש הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב את רבי אברהם חיים מזלוטשוב ושאלו:

יאמר לי מר, מה טעם משתמש הוא בסגולות וקמיעות להושיע יהודים, כלום תפילה לבד אינה טובה דיה?

ענה לו בעל ה'אורח לחיים': מקובלנו מחז"ל (ויקרא רבה י, ה) שתפילה עושה מחצה. מתפלל אני לקב"ה שיושיע יהודים אלו, ובכדי שיוושעו בישועה שלמה, כותב אני קמיעות ומעניק להם סגולות שהללו ישלימו את שהחסירה התפילה.

חי"ך הרבי מזידיטשוב: בוודאי ידועה לכבודו, הסתירה שהקשה האור החיים הקדוש בפרשת ויקהל "והמלאכה הייתה דים... לעשות אותה והותר" - אם היה 'די' ומספיק לצורך העבודה זה לא נקרא 'הותר' ואם זה הרבה מדי ומיותר, לא מוצדק לקרוא לזה 'דים'. ועיין שם מה שתירץ. "אבל אני", המשיך הצדיק, "מתפלל לקב"ה על הרבה יותר ממה שברצוני להשיג, וכיון שתפילה עושה מחצה, בסופו של דבר אני מקבל כל תאוותי.

וזו הכוונה שהמלאכה (רמז לתפילה) צריכה להיות מלכתחילה בגדר של "הותר" הרבה מעבר למה שרוצים, ובסופו של דבר יהיה לך "דים" לפחות מה שאתה חפץ.

ויעש בצלאל את הארן עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו ... (לז,א)

פרשת ויקהל

שמחת העם בבשורת הקמת המשכן היתה עצומה. מיד כאשר יצא משה בשם ה' בהכרזה: "זה הדבר אשר צוה ה' לאמר קחו מאתכם תרומה" (שמות ל"ה, ד'-ה'), אשר תהווה את מקום משכן כבוד ה'. חפצו הכל להיות שותפים ולקחת חלק בהקמתו. במשך יומיים הביאו את כל חמרי הגלם שהיו דרושים למשכן זהב, כסף, נחושת וכו'.

כל האומנים התייצבו למלאכה, וחכמי הלב תכננו כל חלק וחלק. על כולם מנצחים בצלאל בן אורי בן חור ואהליאב בן אחיסמך.

והנה למרבה הפלא למרות שהכל היו שותפים להקמה כנאמר: "ויעשו כל חכם לב" (שמות ל"ו, ח'), נקרא הדבר החשוב ביותר, ארון ברית ה', על שמו של בצלאל, כנאמר: "ויעש בצלאל את הארון" (שמות ל"ז, א'). ובמדרש תנחומא מצאנו שאלה זו: מדוע נקרא הארון על שמו, והרי כולם עשוהו?

ומשיב המדרש: "על ידי שנתן נפשו הרבה על המשכן, לפיכך לא קפח הקדוש ברוך הוא שכרו, והוא מפרסמו בכל פעם ופעם, שנאמר ויעש בצלאל" (מדרש תנחומא ויקהל סימן י').

וכן נאמר על דוד המלך: "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד" (תהילים ל"א, א'). שואל המדרש: וכי דוד בנאו, והלא שלמה בנאו? מדוע נקרא בית המקדש על שם דוד ולא שלמה? וגם כאן התשובה: לפי שמסר דוד נפשו על הבית, והכין את כל הדרוש להקמתו נקרא על שמו.

למדנו מכאן כי העושה דבר ומשקיע בו את כל כולו מחשבתו וכשרונו, תמיד נשואים הגיוו לשפר, לייעל ולהיטיבו, מסירות נפשו זו הופכת אותו לחלק מהדבר, ועל כן נקרא על שמו.

ויעש את החצר (לח,ט)

יש להבין - שאל רבי משה סופר, בעל ה"חתם סופר" - מדוע החצר מוזכרת בסוף הציווי של מלאכת המשכן?

אלא - תירץ ה"חתם סופר" - בגמרא מסכת שבת (דף ל"א) מובא כי כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות לדירה הפנימית ואילו את המפתחות לשער החיצון לא מסרו לו - ואיך ייכנס? &....? והיה רבי ינאי מזכיר ואומר: חבל על מי שאין לו חצר ועושה שער לחצר...!

מעשה זה מיותר שהרי אם אין לך חצר, לשם מה לך להתקין לה שער...?

לכך - אמר ה"חתם סופר" - התורה מלמדת אותנו כי את החצר עשו רק לאחר שכל המשכן כבר היה קיים, כי המשכן מרמז ליראת שמים, והחצר מרמזת לתורה.

תחילה על האדם לדאוג שיהיה ירא שמים בסתר ובגלוי ורק אחר כך ילמד תורה!